

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra regionálního managementu

Diplomová práce

Sociální podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji – dosavadní vývoj a východiska dalšího rozvoje

Vypracovala: Bc. Kamila Dvořáková
Vedoucí práce: doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D.

České Budějovice 2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Kamila DVOŘÁKOVÁ**
Osobní číslo: **E16741**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Strukturální politika EU a rozvoj venkova**
Název tématu: **Sociální podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji -
dosavadní vývoj a východiska dalšího rozvoje**
Zadávací katedra: **Katedra regionálního managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem diplomové práce bude zhodnotit stav sociálního podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji. Dalším cílem je navrhnout možná řešení dalšího rozvoje sociálního podnikání na základě dotazníkové šetření v obou krajích a komparace se zkušenostmi v oblasti sociálního podnikání z jiných zemí.

Teoretická část bude zaměřena na zhodnocení dosavadních přístupů, které jsou používány v sociální ekonomice. Důraz bude kladen především na sociální podnik, podmínky pro sociální podnikání v ČR a na zkušenosti a postupy uplatňované v zahraničí. Dále bude rovněž věnována pozornost vyhodnocení a kritické reflexi dosavadního vývoje sociálního podnikání v ČR se zvláštním zřetelem na situaci v Jihočeském a Plzeňském kraji.

Praktická část bude zaměřena na vlastní výzkum ve vybraných sociálních podnicích prostřednictvím dotazníkové šetření, který povede ke zjištění stavu sociálního podnikání v kraji Jihočeském a Plzeňském. Na základě tohoto výzkumu a porovnání zkušeností s vybranými státy ze zahraničí budou navrženy kroky, které by mohly pomoci ke zlepšení rozvoje a stavu sociálního podnikání.

Metodika práce:

1. Studium odborné literatury
2. Vypracování literární rešerše
3. Vlastní výzkum ve vybraných podnicích prostřednictvím dotazníkové šetření
4. Zhodnocení šetření, komparace výsledků s jinými státy a návrh možných řešení
5. Závěr

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární rešerše, 3. Cíl a metodika, 4. Řešení problematiky, 5. Vyhodnocení výsledků a jejich interpretace, 6. Diskuse, 7. Závěr, 8. Resumé, 9. Použitá literatura, 10. Přílohy.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **50-60 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Bednářiková, D., & Francová, P. (2011). Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR. Praha: Nová ekonomika.
2. Bridge, S., Murtagh, B., & O'neil, K. (2014). Understanding the social economy and the third sector. New York: Palgrave Macmillan.
3. Defourny, J. (2006). Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities. EMES European Research Network.
4. Dohnalová, M. (2012). Sociální ekonomika, sociální podnikání: podnikání pro každého. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
5. Dohnalová, M. (2006). Sociální ekonomika v evropském kontextu. Brno: Nadace Universitas.
6. Durieux, M., & Stebbins, R.,A. (2010). Social entrepreneurship for dummies. Indiana: Wiley Publishing.
7. Mézsáros, P. et. al. (2008). Sociální podnikání 10 úspěšných příkladů z Evropy. Praha: Nový Prostor.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Martin Pělucha, Ph.D.**

Katedra regionálního managementu

Datum zadání diplomové práce: **7. ledna 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **13. dubna 2018**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (26)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 8. března 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Zároveň prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 11. 4. 2018

.....

Bc. Kamila Dvořáková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu této práce doc. Ing. Martinu Pěluchovi, Ph.D. za jeho odborné rady a věcné připomínky v průběhu zpracování práce. Také bych ráda poděkovala vedoucím pracovníkům sociálních podniků, kteří mi věnovali svůj čas.

Obsah

Úvod.....	3
1. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA	5
1.1. Vymezení sociální ekonomiky	6
1.2. Prospěch a subjekty sociální ekonomiky	10
2. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ.....	13
2.1. Vývoj sociálního podnikání v USA a Evropě	13
2.2. Definice	14
2.3. Principy	15
3. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	18
3.1. Vývoj sociálního podnikání	18
3.2. Legislativa	20
3.3. Podpora a finanční možnosti podniku.....	21
4. FAKTORY ROZVOJE SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ VE VYBRANÝCH STÁTECH	24
4.1. Velká Británie	24
4.2. Itálie.....	27
4.3. Polsko.....	30
5. CÍL A METODIKA PRÁCE.....	34
5.1. Cíl práce	34
5.2. Metodika práce.....	34
6. STAV SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ V ČR	36
7. HODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ.....	45
7.1. Výsledky šetření v každém kraji samostatně	45
7.2. Syntéza poznatků a zjištění dle provedeného šetření a zodpovězení výzkumných otázek	54

8.	DOPORUČENÍ DALŠÍHO VÝVOJE.....	61
9.	ZÁVĚR	65
I.	Summary and keywords.....	68
II.	Seznam použitých zdrojů.....	70
III.	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	
IV.	Seznam příloh	
V.	Přílohy	

Úvod

Sociální podnikání není v dnešní době nový termín a můžeme se tak s ním v běžném životě setkat. I přes to se sociální podnikání v České republice (dále ČR) nenachází v takovém stavu, jako je tomu v některých západoevropských zemích. Snaha o prosazení tohoto konceptu zde existuje, avšak tuto snahu limituje do jisté míry přístup a uchopení této problematiky státem. Není dostatečně vyřešena legislativa ani podpora jak už ve formě finanční, tak ve formě poradenství. Nejedná se však o jediné problémy, které se ve vztahu k sociálnímu podnikání objevují. Tyto problémy vyvstávají napovrch především v momentě porovnání s ostatními státy, ve kterých je tento koncept rozšířen a kde se těší oblibě a rozvoji. Ale i v České republice vznikají a již existují organizace, které se snaží koncept sociálního podnikání rozšířit a zvýšit informovanost, jak samotných podnikatelů, tak i jejich zájemců.

Sociální podnikání je založeno na několika principech, jedním z nich je i sociální prospěch. Pro společnost je tedy velice důležité především z hlediska začleňování handicapovaných lidí zpět do pracovního procesu. Ať už se jedná o tělesně, duševně, mentálně postižené, či jinak znevýhodněné osoby na trhu práce. Sociální podnikání se snaží těmto osobám dát možnost zapojit se do života pracujících lidí. V tomto pohledu se jedná o velice důležitou oblast podnikání a je potřeba věnovat této problematice patřičnou pozornost a snažit se o její rozvoj a fungování.

Cílem této práce je zhodnotit stav a vývoj tohoto podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji. Formou dotazníkového šetření bude zhodnocen stav podniků, jejich výhody pro společnost a problémy, se kterými se sociální podniky potýkají. Dotazníky byly předány vedoucím osobám sociálních podniků v krajích. V práci jsou porovnány výsledky šetření v obou krajích. Pro práci byly stanoveny tři výzkumné otázky, které jsou zodpovězeny v praktické části. Dále jsou navržena možná řešení a vylepšení tohoto stavu. Tato doporučení vycházejí ze studia zahraničních států, kde koncept sociálního podnikání úspěšně funguje. Lze tedy najít příklady a zkušenosti, které by byl možné aplikovat přímo nebo s určitou mírou modifikace i v České republice.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část vychází ze studia literatury související s touto problematikou. Vysvětluje základní pojmy spojené se sociálním podnikáním, dále pak vývoj sociálního podnikání v České republice a podmínky

pro toto podnikání. V této části práce jsou také představeny státy, kde je sociální podnikání na dobré úrovni a vysvětlen princip jeho fungování.

V praktické části práce jsou představeny oba kraje, vysvětleny výsledky vlastního empirického šetření a porovnání těchto výsledků mezi kraji. V této části jsou zodpovězeny výzkumné otázky práce. Na tuto část navazují možná řešení a doporučení zlepšení situace v krajích. Ty vycházejí z vlastních úvah a informací získaných v praktické části a při studiu sociálního podnikání v zahraničních státech.

1. SOCIÁLNÍ EKONOMIKA

S termínem sociální ekonomika se společnost poprvé setkala v roce 1967 na světové výstavě v Paříži. Toto spojení bylo použito jako umění šťastného života. (Alaintru, 2005, in Dohnalová 2006). Postupem času se jeho vymezení upravovalo.

Jiný názor uvádějí autoři José Luis Monzón a Rafael Chaves v publikaci o vývoji sociální ekonomiky v Evropské unii. Dle nich byl poprvé tento termín použit v souvislosti s ekonomickou tematikou, a to již v roce 1830, kdy francouzský ekonom Charles Dunoyer publikoval pojednání o sociálních otázkách hospodářství. Autoři uvádějí, že sociální ekonomika prošla během druhé poloviny 19 století hlukovou změnou spojenou s dvěma ekonomy, a to Johnem Stuartem Millem a Lonem Walrasem. Oba dva zdůrazňovali roli družstev z hlediska ekonomických ale právě i morálních výhod. Koncem 19 století se tak formovaly hlavní rysy moderní koncepce sociální ekonomiky.

Jak autoři uvádějí, na rozvoji dnešní koncepce sociální ekonomiky měl značný vliv vznik Mezinárodního družstevního svazu v Londýně v roce 1895. Ve Velké Británii se koncem 18. století začaly rozvíjet myšlenky družstevnictví a konaly se zde Družstevní kongresy, jež řídily družstva i odborové hnutí.

Výše popsané by odpovídalo prvnímu přístupu k vymezení sociální ekonomiky dle Defournyho, Develtereho a Fonteneau (1999). Ten spočívá v identifikaci hlavní právní a institucionální formy, tedy právě družstvům a organizacím vzájemné pomoci. Druhý přístup k pochopení sociální ekonomiky klade důraz na společné zásady a prvky subjektů sociální ekonomiky.

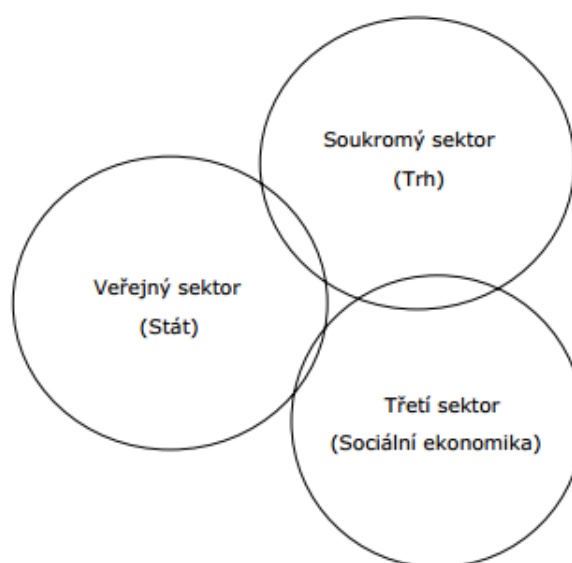
Co se týče subjektů sociální ekonomiky, dle autorů Defournyho a Borganzy (2001), lze nalézt hlavní tři složky sociální ekonomiky, které se nacházejí ve všech zemích. Jedná se právě o podniky družstevního typu, vzájemné organizace a asociace.

Autoři Monzón a Chaves (2012) neopomínají také důležitost vzniku Charty sociální ekonomiky v roce 1980 ve Francii. Ta definuje hlavní hodnoty, které sdílí subjekty sociální ekonomiky. Jedná se o demokratický princip řízení, princip svobodného zapojení členů organizací, jeden člověk jeden hlas a také vzdělávání a informovanost, jež jsou nositeli posílení vztahů mezi členy. Tento okamžik je spojen především se soudobým pojetím sociální ekonomiky.

1.1. Vymezení sociální ekonomiky

Dohnalová a Průša uvádějí, že sociální ekonomika bývá označována jako třetí sektor. Spolu s veřejným sektorem a sektorem soukromým tvoří národní hospodářství. Třetí sektor se vymezuje především ekonomickým, místním a sociálním významem. Jak je znázorněno na obrázku 1, jedná se o jakousi alternativu právě ke zbývajícím dvěma sektorům, tedy státu a trhu. Nachází se někde mezi oběma sektory.

Obrázek 1: Sektory národního hospodářství

Zdroj: Dohnalová, 2009

Veřejný sektor je představován státem a vládou prostřednictvím jejich aktivit a činností při současném respektování ústavní legislativy. Soukromý sektor je představován soukromými subjekty, jejichž cílem je především dosažení zisku. Funguje na základě vzájemného působení nabídky a poptávky na trhu. Vytváří bohatství jednotlivců a organizací prostřednictvím produkce zboží a služeb (Skovajsa, 2010). Můžeme do něho zahrnout výrobu, obchod a ostatní druhy ziskového podnikání.

Pro označení třetího sektoru se často používá více vyjádření. V literatuře, jak uvádí Defourny (2001), se setkáme s označením sociální ekonomika či neziskový sektor. Význam třetího sektoru je dle autora spojen především s redistribuční funkcí, tedy poskytováním širokého spektra služeb zdarma či téměř zdarma, dobrovolné práce či regulaci ekonomického života prostřednictvím pomoci sociálně vyloučeným.

Dohnalová (2006) upozorňuje také na neustále rostoucí význam třetího sektoru v souvislosti s různými demografickými změnami. Může jít například o migrační politiku, která je v současné době velmi diskutovaným tématem. Především se jedná o situaci, kdy se cizinci, kteří se do země přistěhují, obtížně začleňují. Další možností je příspěvek k řešení nezaměstnanosti, samotné sebeorganizování občanů či oblast rovných příležitostí. Také dochází k rozšíření nabídky sektoru služeb a v neposlední řadě i společensky odpovědnému chování firem.

Jak uvádí Defourny (2001), myšlenka samostatného třetího sektoru tvořeného organizacemi, které se nezaměřují jen na zisky a nejsou součástí sektoru veřejného, se začala objevovat v 70. letech. Tato myšlenka neustále rostla ve spojení s hospodářskou krizí a omezením veřejného a soukromého sektoru. Dle autora se vyvíjely dva systémy. První systém spočíval ve vysvětlování třetího sektoru jako sektoru neziskového. Tento přístup je typický pro Spojené státy americké. Druhý přístup francouzského původu byl vytvořen na principu konceptu sociální ekonomiky. Tento přístup zaznamenal ohlas především v Evropě a byl přijat institucemi Evropské unie. Oba dva přístupy jsou definovány z hlediska jejich základní struktury a organizačních pravidel, a ne z hlediska zdrojů příjmů.

Stejný názor týkající se prosazení konceptu sociální ekonomiky v 70. letech mají i autoři Arpinte, Cace, Theotokatos, Koumalatsou (2010). Tvrdí, že právě od konce 70. let se vytvořil větší zájem o typické struktury sociální ekonomiky, neboť krize v těchto letech upozornila na neschopnost státu a smíšeného ekonomického systému snížit nezaměstnanost, sociální vyloučení či závislost na sociální pomoci.

Ze zprávy Sociální ekonomika v Evropské unii plyne, že pro vymezení dnešní koncepce sociální ekonomiky se vycházelo ze zásad chování lidových spolků, které se slučovaly historickým družstevním hnutím. Historie je spojena se základní formou sdružení a družstev, která tvoří její páteř. Dnes tuto strukturu tvoří nejen družstva, ale i vzájemné společnosti, sdružení či nadace.

Amin (2013) uvádí, že sociální ekonomika byla chápána jako komerční a neobchodní činnost v rukou organizací třetího či komunitního sektoru. Tato činnost dává přednost řešení sociálních problémů před dosažením maxima zisku. Obvykle se jednalo o organizace založené jako komunity, které poskytovaly cenově dostupné zařízení pro děti nízkopříjmových rodin.

V Evropě je koncept sociální ekonomiky spojen s družstevním hnutím na počátku devadesátých let. Jak uvádí Defourny, Develtere a Fonteneau (1999) tato družstva byla zakládána z tlaků občanů vyjadřující nespokojenost či vyřešení akutních problémů. Díky takovému to sdružování mělo docházet ke zlepšení životních podmínek, lepšího přístupu ke zdravotní péči či zachování již existujících obchodů.

O prosazení sociální ekonomiky se zasloužila i Evropská unie (dále EU), která tento výraz užila v roce 1989. Začaly vznikat instituce na podporu sociální ekonomiky a sítě pro studium sociální ekonomiky. Roku 1995 vznikla síť vědeckých institucí pro studium vývoje sociálního podnikání v Evropě International Research Network (dále jen EMES)¹. Hlavním posláním společnosti je vybudovat evropskou databázi teoretických a empirických znalostí. Evropská unie vidí hlavní význam sociální ekonomiky v přispívání k myšlence trvale udržitelného rozvoje², posilování sociální zodpovědnosti firem, rozšiřování služeb veřejného zájmu a vyjádřením organizované občanské společnosti. (Dohnalová, 2006, Dohnalová, 2009)

Rozvoj sociální ekonomiky byl dle autorů Monzóna a Chavese (2017) zaznamenán především díky konferencím věnovaných tomuto tématu, které probíhaly během 90. let. V roce 1997 byla Radou EU přijata usnesení podpory sociální ekonomiky jako hlavní hnací síly hospodářského a sociálního rozvoje v Evropě. Klíčové jsou pro Evropskou unii i otázky pomalého hospodářského růstu, nezaměstnanosti, migrace, stárnutí populace či nerovnosti mezi zeměmi. I v těchto oblastech je možné najít roli a přínos sociální ekonomiky.

V současné době se pro vymezení sociální ekonomiky dle Noya a Clarence (2007) používají především dva přístupy. Jedná se o právně-institucionální přístup a normativní. Právně-institucionální přístup zahrnuje právní formy subjektů sociální ekonomiky. Je patrný z dokumentů Evropské komise, které definují čtyři základní pilíře sociální ekonomiky, kterými jsou družstva, vzájemné společnosti, asociace a nadace. Tímto však nejsou jmenovány veškeré subjekty, přidávají se k nim nové formy v závislosti na legislativě jednotlivých států. Normativní přístup zahrnuje charakteristiky těchto subjektů, které sdílí hodnoty definované v principech Charty sociální ekonomiky.

¹ EMES - International Research Network - výzkumná síť univerzitních výzkumných center a jednotlivých výzkumných pracovníků

² Myšlenka trvale udržitelného rozvoje – především zmírnění negativních dopadů ekonomie

Definice pro pojem sociální ekonomika existuje mnoho. Každý autor si tento pojem vykládá dle svého mínění a nenajdeme tak stejné definice. Dochází však ke shodě především v ekonomickém a sociálním prospěchu.

V České republice se pro definování termínu sociální ekonomika i sociální podnikání používá definice vytvořené Tematickou sítí pro sociální podnikání TESSEA z roku 2011. Ty byly v roce 2011 také přijaty Ministerstvem práce a sociálních věcí, které je používá ve svých výzvěch pro definování sociálního podnikání. „*Jedná se o souhrn aktivit uskutečňovaných subjekty sociální ekonomiky, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v oblasti ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje*“ (Francová, Bednariková et al, 2011, s. 14)

Definice, která se používá v ČR, vychází z definic EMES a International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy (dále CIRIEC)³. Sociální ekonomika je dle EMES definována takto: „*Sociální ekonomika zahrnuje aktivity prováděné organizacemi typu družstev, vzájemně prospěšnými organizacemi a spolky, jejichž etickým východiskem jsou následující principy*: (Defourny, 2001 v Dohnalová, 2009, s. 19)

- *cílem je služba členům nebo komunitě, ne primárně vytváření zisku*
- *nezávislost řídicích struktur organizace*
- *demokratický rozhodovací proces*
- *nadřazenost lidí a práce (pracovní síly) nad kapitálem a rozdělováním zisku*“

CIRIEC v roce 2006 uveřejnila zprávu, která na žádost Evropské komise analyzovala sociální ekonomiku ve 25 zemích EU. V této analýze byla uvedena tato definice: „*Sociální ekonomika je soubor soukromých, formálně založených společností, s rozhodovací samostatností a svobodou členství, jež byly vytvořeny za účelem splnění potřeb jejich členů prostřednictvím trhu a výroby zboží a poskytování služeb, pojištění a finančních služeb, kde rozhodování a jakékoliv rozdělování zisků nebo přebytků mezi členy není přímo svázáno s kapitálem nebo poplatky zaplacenými jednotlivými členy, kteří mají každý jeden hlas. Sociální ekonomika také zahrnuje soukromé a formálně založené organizace s roz-*

³ CIRIEC – mezinárodní síť, která se věnuje výzkumu a publikování se zaměřením na veřejnou a sociální ekonomiku a družstva

hodovací samostatností a svobodou členství, které poskytují netržní služby pro domácnosti a jejichž případné přebytky není možné vyčlenit pro ekonomické agenty, kteří je vytvářejí, kontrolují nebo financují.“ (Chaves Monzun, 2007 v Dohnalová, 2009, s. 24)

Je tedy patrné, že dle těchto definic se jedná o činnost, která je dobrovolná a která poukazuje na určité problémy či potřeby svých členů. Dále také poukazují na druhořadost dosažení zisku a samostatnost rozhodování.

V současné době se autoři zabývají různými otázkami spojenými se sociální ekonomikou. Jedná se například o možnost sjednocení definic v jednu. Došlo by k jasnému a přesnému vymezení sociální ekonomiky, ale zároveň by byly zachovány charakteristiky dřívějšího vymezení. Zjednodušila by se tak pozice sociálního podnikání. S nejednoznačností definic vznikají problémy. Tímto problémem se zabývá také článek autorů Franka Moulaerta and Oana Ailenei z roku 2005. Upozorňují na problém, že je mnoho forem, které sociální ekonomika zahrnuje, a proto je její definice složitá.

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále OECD) zdůrazňuje ve zprávě z roku 2007 především roli sociální ekonomiky v místním rozvoji. A to především z hlediska vyrovnávání informačních asymetrií, stimulace výrobního chování či snižování morálního rizika a vytváření důvěry.

V posledních letech se také hovoří o inovacích v sociální ekonomice. Evropský parlament věnuje tomuto tématu také pozornost ve své zprávě o sociální ekonomice z roku 2016. V tomto dokumentu parlament navrhuje, že by sociální ekonomika měla využívat jednotný digitální trh. Došlo by tak ke zvýšení prodeje sociálních služeb, digitalizaci služeb a zvýšilo by se užívání sociálních sítí. Ve strategii jednotného digitálního trhu není sociální ekonomika zahrnuta, ale mělo by právě dojít ke změně a měly by se zapojovat i samotní aktéři této ekonomiky a podílet se tak na utvoření tohoto trhu.

1.2. Prospěch a subjekty sociální ekonomiky

Sociální ekonomika je souhrn činností, které jsou uskutečňovány různými typy subjektů, jejichž cílem je služba členům či komunitě prostřednictvím podnikání nebo podpory podnikání. Autoři Borzaga a Tortia (2007) uvádějí, že se rozvíjí na základě konceptu trojího prospěchu a to ekonomického, sociálního a environmentálního též zvaného jako *triple bottom line*.

Tento koncept trojího prospěchu přebírá i Dohnalová (2012) a zdůrazňuje význam sociálního prospěchu, který je v dobrovolném zakládání občany a demokratickém rozhodování. Podniky musejí respektovat legislativu a Ambrož a kolektiv (2007) zdůrazňují především spoluúčast veškerých zaměstnanců, uživatelů, klientů či místní komunity na řízení a vlastnické struktuře podniku.

Ekonomický prospěch spočívá dle zprávy Evropského parlamentu (2016) především v omezení rozdělení zisk, a to především z důvodu upřednostňování sociálních cílů před zisky firmy. Také organizace musí vykonávat hospodářskou činnost, musí se tedy zapojit v nepřetržité činnosti výroby anebo výměny zboží či služeb.

Posledním prospěchem je prospěch environmentální. Francová, Bednariková a kolektiv autorů zdůrazňují i význam sociální ekonomiky pro místo, kde podniky působí. Jedná se o využívání místních zdrojů, uspokojování místních potřeb, spolupráci se samosprávou či místními podnikateli a veřejností. Důležitá je také transparentnost a ekologické chování.

Obrázek 2: Princip trojího prospěchu

Zdroj: Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR, 2011

Přesněji jsou jednotlivé druhy prospěchu popsány v následující kapitole, kde jsou uvedeny principy, které musejí dodržovat sociální podniky v České republice dle vytvořených definic společností TESSEA.

Za subjekty sociální ekonomiky „lze považovat sociální podniky, podpůrné finanční, poradenské a vzdělávací instituce pro sociální podnikání a nestátní neziskové organizace, které vykonávají ekonomické aktivity za účelem pracovního uplatnění svých klientů nebo pro dofinancování svého poslání“. Musejí sdílet společné rysy, jimiž je právě výše zmíněný trojí prospěch. (Francová, Bednariková et al, 2011, s. 14)

Autoři Monzón a Chaves (2017) uvádí možné rozdělení subjektů také na oblast tržní či obchodní a netržní. Do první skupiny spadají družstva a vzájemné společnosti, obchodní skupiny řízených družstvy a jiné obdobné podniky. Jedná se o tržní výrobce, jejichž výstupem je prodej na trhu. Do druhé skupiny patří nadace, sdružení a organizace jiných právních forem. Většinu výstupu tedy poskytují bezplatně. Toto rozdělení se používá v systémech národních účtů, které umožňují poskytnutí informací o ekonomické aktivitě, a tak i mezinárodní srovnání. Pro členské státy se jedná o Evropský systém národních a regionálních účtů. Podání těchto informací však znehodnocuje fakt, že první skupina, tedy družstva, nejsou brány jako odlišné organizace a jsou zařazeny do oblastí výrobních činností.

Subjekty sociální ekonomiky dle Dohnalové (2012) lze nalézt v různých oblastech, ale nejčastěji se jedná o sociální a zdravotní služby jako jsou například lékárny či nemocnice. Dále pak pojišťovací a bankovní služby, vzdělávání, výzkum, kultura či místní služby jako je úklid, oprava a modernizace bydlení či sociální doprava. V České republice může sociální podnik založit fyzická osoba na základě živnostenského oprávnění, ale i právnické osoby, kterými jsou obchodní společnosti.

V České republice se tak setkáváme s družstvy, obchodními společnostmi, sociálními družstvy, nadacemi, spolky, obchodně prospěšnými společnostmi či nadačními fondy.

Stejně jako sociální ekonomika se i její subjekty v jednotlivých zemích liší v závislosti na historii země, tradicích či kultuře. Může se jednat o různé právní formy podniků, přístup státu a jednotlivých aktérů této oblasti.

2. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ

Autoři Borgaza a Defourny uvádějí, že existuje jasná shoda mezi vznikem prvních zkušeností sociálních podniků na konci 70. let a poklesu míry hospodářského růstu a nárůstu nezaměstnanosti na straně druhé.

Podstatu sociálního podnikání lze podle knihy *Social entrepreneurship for dummies* určit pomocí třech prvků, kterými jsou motivace, organizace a společnost. Podnikatelé se mohou snažit vyřešit nějaký problém, se kterým se potýkají sami či problémy jiných osob. Organizace sociálních podniků je spojena s vedoucím pracovníkem, který musí pečlivě plánovat, organizovat, musí se rozhodovat o struktuře podniku a jeho povaze. Podnik potřebuje vytyčené poslání, vizi a cíle. To jsou předpoklady pro úspěšné fungování podniku. A poslední prvek společnost souvisí se spoluprací s ostatními institucemi a podniky. Jedná se především o propagaci podniku, vytváření sítí komunikace s podobně smýšlejícími skupinami ať už soukromými či vládními.

V oblasti sociálního podnikání dochází i ke spolupráci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a EU. Cílem je podpora vzájemného učení mezi všemi příslušnými stranami a odborníky prostřednictvím sledování a porovnávání politických a programových přístupů či sběru a šíření osvědčených postupů (OECD, 2017).

Budoucnost sociálního podnikání dle Pomerantze (2003) spočívá především ve spolupráci příznivců sociálního podnikání, jako jsou jeho zprostředkovatelé, místní iniciativy, neziskové organizace, finanční instituce či vysoké školy. Mělo by se jednat o prosazování cílů, tvorbu předpisů a zvýšení finančních možností.

2.1. Vývoj sociálního podnikání v USA a Evropě

Téma sociálního podnikání se objevilo na obou kontinentech shodně v 90. letech. Najdou se však odlišnosti ve vymezení této oblasti.

V Americe byl rozvoj sociálního podnikání spojen s vytvořením sociální podnikatelské iniciativy *Harvard Business School*. Tento krok vyvolal zájem i u dalších univerzit v tvorbě iniciativ. Sociální podnikání bylo v USA bráno spíše jako možnost řešení problémů financování neziskových organizací. Objevoval se i však druhý postoj k tomuto tématu a sociální podnikání bylo považováno za novou formu podnikání především k řešení společenských problémů. Koncept sociálních podniků se zde vytvořil v mezích neziskového sektoru. (Vyskočil, 2014) Defourny (2006) zmiňuje, že sociální podniky byly

považovány za inovativní odpověď na problémy financování neziskových organizací. Tyto organizace měly problém žádat o soukromé dary či granty.

Šťastná uvádí, že rozvoj v západní Evropě je spojen s družstevním hnutím datovaným také do 90. let. Kořeny však sahají dále, a to do doby středověku v podobě cechů a tovaryšstva. První družstvo bylo v roce 1844 založeno v Anglii v blízkosti Manchesteru. Bylo založeno na principech, které jsou dodržovány i do dnešní doby. Družstva se rozšiřovala i v ostatních zemích Evropy. Defourny (2006) upozorňuje na důvody vzniku těchto družstev, kterými byla především reakce na potřeby, jež byly veřejnými službami nedostatečně uspokojeny nebo nebyly splňovány vůbec.

Odlišnosti lze dle Dohnalové (2009) najít ve financování. Evropský přístup používá více veřejné zdroje, zatím co americký přístup využívá téměř jen zdroje tržní. Dalším rozdílem, který autorka uvádí je rozdílnost aktérů v této oblasti. V USA se jedná spíše o jedince, sociálního podnikatele, zakládajícího hierarchicky řízenou organizaci. V Evropě převažuje kolektivní charakter. Posledním rozdílem je povaha řízení organizace. V USA se pohlíží na sociální podnik jako na soukromou organizaci a neklade na řízení žádné zvláštní nároky. Evropský přístup klade důraz na demokratické, environmentálně a sociálně svědomité řízení. Borgaza (1998 in Evers & Laville 2004) v porovnání vývoje na obou kontinentech uvádí, že americký přístup nezahrnuje družstva a společnosti vzájemné pomoci, přesně opačně, než je tomu v Evropě.

Společné je pro tedy pro oba přístupy především důvod vzniku sociálních podniků, kterým je vyřešení určitého sociálního problému.

2.2. Definice

OECD označuje sociální podnik za „*jakoukoli soukromou činnost prováděnou ve veřejném zájmu, se kterou se organizuje podnikatelská strategie, ale jehož hlavním účelem není maximalizace zisku, ale dosažení určité hospodářské a sociální cíle a který má schopnost přenést inovativní řešení problémů sociálního vyloučení a nezaměstnanosti*“ (OECD, 1999 in OECD, 2017, s. 24)

Pro definování sociálního podnikání se v České republice používají opět definice společnosti TESSEA. Dle této definice se „*jedná o podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejné*

důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu“.(České sociální podnikání, 2017a)

V prostředí České republiky definice sociálního podniku rozdělují tyto podniky na sociální podniky a integrační sociální podniky. Oba dva vznikají a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního. S integračními podniky se setkáváme i v zahraničí, kde se pro jejich identifikaci používá zkratka WISE. Jedná se o podniky, které řeší nezaměstnanost a zaměstnávají osoby znevýhodněné na trhu práce. (Francová, Bednariková et al, 2011)

Samotný sociální podnik „je právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součástí nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v zakládacích dokumentech“. (České sociální podnikání, 2017a)

Integračním sociálním podnikem se rozumí „subjekt sociálního podnikání, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo fyzická osoba, které splňují principy integračního sociálního podniku. Integrační sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v zakládacích dokumentech“. (České sociální podnikání, 2017a)

Stejně jako u subjektů sociální ekonomie nejsou ani definice sociálního podnikání ve všech zemích jednotné, opět záleží na historii země, jejím vývoji. Společně se shodují na vyšším zájmu, než je pouze maximalizace zisku a řešení sociálních problémů.

2.3. Principy

Principy sociálních podniků odpovídají výše zmíněnému trojímu prospěchu. Jedná se o určité aktivity, které by měly sociální podniky v souladu s těmito prospěchy dodržovat. V České republice byly tyto principy schváleny opět expertním výborem TESSEA v roce 2011. Principy byly zvlášť rozděleny pro sociální podniky a integrační sociální podniky. Oba dva ale musejí dodržovat trojí prospěch.

Principy slouží jako předloha toho, co by sociálního podniky měly splňovat. V České republice však neexistuje žádný orgán, který by měl na starost dodržování těchto principů. (Francová, Bednariková et al, 2011)

Tabulka 1: Principy sociálního podniku

Sociální prospěch	Ekonomický prospěch	Environmentální a místní prospěch
Provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině (znevýhodněných) lidí. Účast zaměstnanců a členů na směřování podniku. Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů.	Vykonávání soustavné ekonomické aktivity Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích. Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech. Schopnost zvládat ekonomická rizika. Trend směrem k placené práci.	Přednostní uspokojování potřeb místní komunity a místní poptávky. Využívání přednostně místních zdrojů. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby. Spolupráce sociálního podniku s místními aktéry. Inovativní přístupy. (není vyžadováno) Uspokojování přednostně místní poptávky. (není vyžadováno)

Zdroj: České sociální podnikání, 2017; vlastní úprava

Principy pro integrační sociální podniky se liší v sociálním a ekonomickém prospěchu. Je zde kladen větší důraz na začleňování znevýhodněných osob na trhu práce a rozvoj jejich kompetencí. To odpovídá i definici pro integrační sociální podnik.

Tabulka 2: Principy integračního sociálního podniku

Sociální prospěch	Ekonomický prospěch	Environmentální a místní prospěch
Zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce. Účast zaměstnanců a členů na směřování podniku. Důraz na rozvoj pracovních kompetencí znevýhodněných zaměstnanců. Inovativní přístupy a řešení (není vyžadováno)	Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů. Zaměstnanci jsou podporováni ve zvyšování produktivity práce dle svých možností. Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích. Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech. Schopnost zvládat ekonomická rizika.	Přednostní uspokojování potřeb místní komunity a místní poptávky. Využívání přednostně místních zdrojů. Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby. Spolupráce sociálního podniku s místními aktéry. Uspokojování přednostně místní poptávky (není vyžadováno)

Zdroj: České sociální podnikání, 2017; vlastní úprava

Obecně se jedná spíše o malé a střední podniky. Dle publikace Studie infrastruktury v České republice je zde kladen důraz především na rovnováhu ekonomického a sociálního prospěchu. Sociální podniky v ČR nabývají rozličných právních forem. Nelze jednoznačně říct, která z nich je nejvýhodnější. Vždy totiž záleží na konkrétních podmínkách a typu poskytovaných služeb či výrobků. Nejčastěji se však jedná o společnost s ručením omezením či družstva. Dále se pak často setkáváme s obecně prospěšnými společnostmi a občanskými sdruženími.

Ze zprávy OECD (2017) je patrné, že sociální podniky mohou být partnery pro vlády a pomoci jí se snižováním nezaměstnanosti, chudoby či zvyšování sociální soudržnosti. Sociální podniky se v praxi setkávají s různými překážkami v podobě nedostatečného právního vymezení či obtížnými přístupy k financím. Proto je třeba důležité příznivé politické klima, které je nezbytné pro samotný rozvoj sociálních podniků v jednotlivých zemích.

3. SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Sociální podnikání se v prostředí České republiky potýká s hlavním problémem, kterým je chybějící legislativní vymezení této oblasti. Je tedy zřejmé, že k určování sociální ekonomiky a podniků používáme pouze zahraniční přístupy a koncepce.

Autoři Pělucha, Kouřilová a Květoň (2017) upozorňují na fakt, že koncepce sociální ekonomiky je řešena spíše jako politická agenda. To také znemožňuje odstranění hlavních bariér pro rozvoj sociálního podnikání, se kterými se sociální podniky v ČR potýkají. Jako problém autoři hodnotí nedostatečné využití možnosti sdílení zkušeností a nadnárodní výměnu znalostí, nedostatek finančních možností či absence dalších typů sociálních podniků.

3.1. Vývoj sociálního podnikání

Základy pro sociální podnikání jsou v České republice spojeny především s rozvojem družstev, spolků a veřejně prospěšných činností. Jak uvádí Kotýnková (2013), jednalo se především o formy projevů spotřební, výrobní a finanční svépomoci. Na venkově a v menších městech vedlo družstevnictví a spolčování k možnosti získání finančních prostředků především drobných podnikatelů a živnostníků.

Hunčová (2004) zmiňuje fakt, že český ekonom Macek hovořil o sociální ekonomii již v roce 1947 ve smyslu její role a funkce ve společnosti a ekonomice. Autorka také uvádí, že existuje úzká oblast poskytování sociální péče prostřednictvím pracovních činností. Už v této době poukazuje na fakt, že v ČR jsou sociální podniky méně formalizovány ve srovnání s patnácti státy EU. Spojováno je to právě s historickým a politickým vývoje naší země.

Dohnalová zmiňuje (2006) Zákon o právě spolčovacím z roku 1867, který umožnil legalizaci řady dosud neformálních studentských spolků. Docházelo k rozvoji potravních spolků, hasičských sborů, vznikají také sportovní či voličské kluby, a dokonce i dělnické odbory. V té době se jednalo o určité specifikum, kdy se na území Čech nacházelo více jak 40 % všech v monarchii existujících spolků. České země měly také nejvyšší četnost studentských nadací.

V té době začaly dle Hyánka (2012) vznikat také první snahy o vypracování a rozvíjení zahraniční teorie na téma sociální ekonomiky. Autor uvádí, že v pracích teoretiků a praktiků lze najít shodné rysy vzniku subjektů sociální ekonomiky, a to především pokusy

o zlepšení života chudých pracovníků a zemědělců, umístění práce na stejnou úroveň kapitálu a zdůrazňování svépomoci a vzájemnosti. Autoři se však liší v názorech na soukromé vlastnictví či v tématu úlohy ekonomiky.

Dohnalová (2012) uvádí, že s koncem první republiky docházelo také k rozvoji charitativních a dobročinných spolků s jasným úkolem, a to zmírnit následky války. V té době se také objevovala mládežnická hnutí či český skaut. K velkému nárůstu spolků docházelo v letech 1919 až 1921. Spolky v té době vznikaly v každé oblasti. Svého maxima dosáhly v roce 1938, kdy existovalo 9 115 spolků. Velká změna dle autorky nastala po roce 1939, kdy docházelo k rozpuštění spolků a úpravě jejich stanov pod vlivem nacistických principů. K opětovnému navrácení ke spolkové i družstevní činnosti dochází ihned po válce, ale i to se s rokem 1948 změnilo. Tyto spolky a občanské organizace se staly nežádoucí. Zákon o dobrovolných organizacích z roku 1968 umožnil spolkům změnu a utvářely se tak společenské organizace, ve kterých se sdružoval lid k uplatnění demokratických práv. Také vznikl řídicí orgán výrobního družstevnictví, a to Ústřední svaz výrobních družstev.

Obnovení družstev a jejich nařízená transformace probíhala po roce 1989. Své služby začaly opět nabízet i úvěrová družstva, jež měly pomoci financovat právě sektor sociální ekonomiky, tedy menší podnikatele. Nebyly však schopny navázat na dřívější tradici a sloužit svému účelu a koncem 90. let zcela vymizely. (Francová, Bednariková et al, 2011) Jak uvádějí autoři Pělucha, Kouřilová a Květoň, hlavní pozornost byla v té době věnována především vytváření nových pracovních míst a podpoře zahraničních investic. Rozvoj a vznik sociální ekonomiky je spojen především se vstupem ČR do Evropské unie v roce 2004.

Brančíková (2008) poukazuje i na to, že první konference o sociální ekonomice organizovaná ve střední a východní Evropě proběhla právě v Praze, a to v roce 2002. Tato konference byla pořádána Asociací družstev České republiky a Unii českých výrobních družstev.

Současná situace sociálního podnikání v ČR je blíže popsána v první kapitole praktické části práce.

3.2. Legislativa

Jak uvádí Vyskočil, v současné době neexistuje jednotná platná legislativa, která by upravovala oblast sociálního podnikání. Existují pouze zákony, které souvisejí s právní formou podniků či úpravou jejich ekonomické činnosti. Se sociálním podnikáním však nesouvisí přímo nebo dochází pouze k ovlivnění právě jejich činnosti. Chybí tedy jasně definované principy i vyjádření v oblasti sociální ekonomiky a podnikání. Právními akty, které upravují oblast sociálního podnikání, jsou občanský zákoník, zákoník práce, zákon o účetnictví či zákon o obchodních korporacích.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, se věnuje sociálním podnikům prostřednictvím vytváření chráněných pracovních míst a oblastí zaměstnávání zdravotně postižených osob. Jedná se o obecné vymezení, které není přímo mířeno na sociální podniky. Jak je uvedeno v publikaci Sociální podnikání v praxi, zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců. Tento podíl představuje 4 %. Zaměstnavatelé mají na výběr buďto přímo zaměstnávat handicapované, odebrat výrobky či služby od jiných zaměstnavatelů zaměstnávající více než 50 % osob se zdravotním postižením či kombinaci obou dvou možností. Pro zřizování chráněných dílen a míst v nich mohou obdržet zaměstnavatelů příspěvky od úřadů práce.

Významným zákonem pro oblast sociálního podnikání se dle Vyskočila stal (2014) také zákon o veřejných zakázkách. Podle něho je možné zvýhodnit zaměstnavatele s více než 50 % zaměstnanci, kteří jsou zdravotně postiženi. Jedná se však o málo využívanou možnost. Ale i zde se podnikatelé dožadují úpravy zákona ve prospěch k přínosům, které sociální podniky vytvářejí.

Významné ovlivnění přinesl i zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ten ustanovil nové právní formy jako spolky, ústavy, fundace a nadační fondy. Naopak forma občanského sdružení zcela zanikla a zanikla také možnost ustanovit novou obecně právní společnost. Ty, co již fungují, se řídí zaniklým právním aktem.

Publikace Sociální podnikání teorie pro praxi (Trčka et al., 2014) hovoří o zákoně o sociálních službách. Tyto služby jsou zaměřeny na sociální začlenění osob, které jsou znevýhodněné či ohrožené právě sociálním vyloučením. Tuto službu představuje sociální rehabilitace. Jedná se o soubor činností, které rozvíjí specifické schopnosti a dovednosti

skrze vykonávání běžných pro život nezbytných činností právě těchto osob. Služby sociální rehabilitace zprostředkovávají úřady práce, mohou zajistit i subdodavatele těchto služeb. Jedná se o terénní, a ambulantní či pobytové služby v centrech sociálně rehabilitačních služeb.

V loňském roce došlo ke schválení věcného návrhu zákona o sociálním podnikání vládou. Předkladatelem tohoto návrhu byl ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Jan Chvojka. Zákon by měl upravovat právní formy sociálních podniků prostřednictvím znaků, které musí právnické či fyzické osoby splňovat, aby dostali status sociálního podniku. Tento status by mělo udělovat Ministerstvo práce a také by mělo být správcem rejstříků podniků. Samotné ministerstvo se stane správcem agendy sociálního podnikání, ponese odpovědnost za kontrolu podniků, evidenci a zpracování Strategie rozvoje sociální ekonomiky. Vzniknout by měl také poradní orgán vlády, a to Rada pro rozvoj sociální ekonomiky. (Francová, 2017) Podle tohoto návrhu by sociální podniky měly více než polovinu zisku využít k dalšímu rozvoji či naplňování prospěšného cíle. Podniky by také neměly mít dluhy na daních a odvodech a měly by využívat lokální zdroje a pracovní sílu. Dle samotného věcného návrhu by mělo tímto zákonem dojít k setrvalému rozvoji sociálního podnikání a také k lepšímu přístupu k benefitům. Do této doby byla největším problémem nejednotnost znaků tohoto podnikání a jednotlivé ústřední orgány státní správy si tak mohly stanovit vlastní definice. (Vláda České republiky, 2017)

Je patrné, že právní řád v České republice je pro sociální podnikání nedostačující. Je potřeba však zmínit, že takto nastavený právní rámec nebrání vzniku a rozvoji sociálních podniků, avšak jeho vznik nijak nepodněcuje.

3.3. Podpora a finanční možnosti podniku

Jak již bylo zmíněno, sociální podnikání v podmínkách České republiky není jasně vymezeno, neexistuje však ani žádný dokument či veřejnoprávní instituce, která by byla určena k řešení této oblasti. (European Union, 2014a)

Jak je uvedeno v knize Studie infrastruktury sociální ekonomiky, v České republice problematika sociálního podnikání se v ČR dotýká hned tří ministerstev. Jedním z nich je Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které se aktivně této problematice věnuje. V minulých letech byla podpora nabízena prostřednictvím výzev určených na podporu sociálního podnikání. Jednalo se o výzvy určené pro malé a střední podniky, či výzvy z Integrovaného operačního programu. Zbývajícími ministerstvy jsou Ministerstvo

pro místní rozvoj (MMR) a Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO). I tato ministerstva nabízejí výzvy, do kterých se podniky mohou zapojit.

Publikace se zaměřuje i na problémy v oblasti financování, se kterými se sociální podniky setkávají. Ty souvisejí především s nedostupností úvěrů ze strany finančních institucí. Banky požadují za úvěry ručení formou nemovitosti či ručitelů. Proto většina podnikatelů využívá pro chod firmy vlastní příjmy. Z průzkumu provedeného v roce 2009 společností PS Finance vyplynulo, že je velmi nízká informovanost těchto institucí o sociálním podnikání a také nechtějí vytvářet speciální produkty pro tyto podniky.

Finanční prostředky většinou pocházejí z Evropské unie. I zde se však podniky setkávají s problémem, který souvisí v obtížnosti čerpání z důvodu zpracování projektové žádosti. Vyskočil (2014) uvádí, že z fondů EU pochází okolo 33 % příjmů sociálních podniků. Prostředky měst a obcí tvoří pouze 2,3 % a podpora z národních dotačních programů pouze 1,8 %.

Financování soukromým sektorem je zajišťováno prostřednictvím programů bank či spořitelů. ČSOB poskytuje pomoc ve formě peněz, poradenství ke zlepšení činnosti sociálních podniků prostřednictvím grantového programu Stabilizace sociálních podniků. Česká spořitelna nabízí mentoring a koučing při rozvoji projektů sociálních podniků, také nabízí konzultace a odborné poradenství. Podporu nabízí i UniCredit Foundation a UniCredit Band prostřednictvím programu Podpora sociálního podnikání v České republice. Cílem tohoto programu je podpořit sociální podniky s environmentálním, komunitním a ekonomickým přínosem. (České sociální podnikání, 2017b)

Podpora je poskytována i prostřednictvím nevládních organizací, které se starají především o propagaci a zvyšování povědomí o oblasti sociální ekonomiky a podnikání. Jedná se o společnost Nová ekonomika o. p. s., P3 – People, planet, profit a Tematickou síť pro sociální podnikání TESSEA. (Vyskočil, 2014)

People, Planet a Profit poskytuje poradenství například v začátku podnikání či v případě žádosti o veřejné finanční prostředky. Dále vytváří odborné analýzy pro orgány veřejné správy při vymezování strategií. Snaží se zvyšovat povědomí a rozšiřovat informovanost o sociálním podnikání. (European Union, 2014a)

Důležitou roli hraje již zmíněná Tematická síť pro sociální ekonomiku TESSEA. Jedná se nestátní neziskovou organizaci, která se snaží přispívat k rozvoji sociálního podnikání. Organizace prezentuje podniky, hájí jejich zájmy a podává podnikům aktuální informace

o situaci sociálního podnikání ve světě i České republice. Byla vytvořena v rámci stejnojmenného projektu, který byl podpořen z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Cílem tohoto projektu bylo zejména podpoření rozvoje sociálního podnikání v ČR, prostřednictvím vzniku studie a zvýšením informovanosti. (TESSEA, 2017)

Další důležitou organizací je Komora sociálních podniků a společensky odpovědných organizací. Tato organizace zastřešuje oblast sociálního podnikání, sociálních inovací a sociální ekonomiky. Snaží se propojit prostřednictvím spolupráce veřejnou správu, neziskový sektor, komerční prostředí a vzdělávací instituce. Komora sociálních podniků provádí vzdělávací činnost, publikační činnost a podporuje vznik nových sociálních podniků. (Komora sociálních podniků, 2018)

Obecně lze však říci, že se sociální podniky potýkají s omezeným přístupem k financím a nedostatkem zájmu bank. Tento fakt uvádějí autoři Pělucha, Kouřilová a Květoň (2017) a zdůrazňují i absenci systému zdanění či jiných úlev pro sociální ekonomiku.

4. FAKTORY ROZVOJE SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ VE VYBRANÝCH STÁTECH

4.1. Velká Británie

Velká Británie je jedním z evropských států, kde se sociální podnikání těší velké oblibě. Jedním z důvodů je také podpora sociálního podnikání ze strany vlády, která se nedá srovnat s přístupem v žádném jiném státu. (Nová ekonomika, 2011)

Vývoj sociálního podnikání

Sociální podnikání má ve Velké Británii dlouholetou tradici, která se váže k 19. století a družstevnímu hnutí. V publikaci Studie infrastruktury sociální ekonomiky ve Velké Británii uvádí, že ve dvacátém století se stalo družstevnictví podporovanou aktivitou nejrůznějšími způsoby. Pak ale přišlo období vlády Konzervativní strany, kdy vymizela veškerá podpora na celostátní úrovni. Změna přišla v 90. letech, kdy část družstevního hnutí přejmenovala družstva na sociální podniky. Tento krok vedl k zahájení současného sociálního hnutí. S pomocí koordinované kampaně družstev se sociálního podnikání ujala také vláda a vznikl první právní dokument. Tímto dokumentem se stala zpráva Podnikání a sociální vyloučení. Došlo tedy ke zvýšení zájmu vlády o sociální podnikání. Autoři Defourny a Nyssen (2010) zdůrazňují, že britský model klade důraz na obchodní charakter sociálních podniků. Tedy pravidlo, že značná část, obvykle více jak 50 %, z celkového příjmu musí být tržně založená.

Zpráva Social Enterprise UK z roku 2017 uvádí, že vládní statistiky evidovaly ve Velké Británii okolo 70 000 sociálních podniků. Jedná se spíše o malé podniky. Většina z podniků sídlí ve městech a zaměstnanci jsou tvořeny především dobrovolníky.

Oblasti působení se soustřeďují především na vzdělávání, podporu podnikání, zaměstnanosti, maloobchod a sociální péči. Zpráva Evropského parlamentu z roku 2016 uvádí, že v posledních letech se zvýšil počet podniků o 3 %. Autoři Mauksch a Rowe (2016) poukazují i na ústup státu od přímého poskytování služeb a vznik víry v roli sociálního podniku a sociálního podnikatele při řešení sociálních problémů, což vede k rozvoji a většímu zájmu o tuto oblast.

Legislativa

V oblasti politiky je sociální podnikání velice diskutovanou oblastí a toto téma je předmětem zájmu různých politických stran. Ve Velké Británii není definovaná právní forma sociálních podniků.

Zákon o společnostech z roku 2004 zavedl formu společnosti s komunitním zájmem, která má sloužit pro subjekty, které chtějí použít své zisky a majetek pro obecný prospěch. Dále pak Zákon o veřejných službách z roku 2012 se zaměřuje na úkol veřejných orgánů s cílem zlepšení ekonomického, sociálního a životního prostředí v dané oblasti. (Dohnalová, 2006; European Union, 2014b)

Oblast sociálního podnikání, jak uvádí Studie infrastruktury sociální ekonomiky ve Velké Británii, upravují především různé strategie a vize, které se zaslouhují o jeho rozvoj. Jako příklad lze jmenovat Strategii pro sociální podnikání či Akční plán pro sociální podnikání. Strategie pro sociální podnikání byla vytvořena v roce 2002 a byla první oficiální vládní závazek ve vztahu k sociálnímu podnikání. Ve Velké Británii existuje také Den sociálního podnikání, který by měl inspirovat novou generaci sociálních podnikatelů.

Zpráva EU (2014) zmiňuje vytvoření speciálního orgánu v roce 2001, a to Oddělení pro sociální podnikání pod sekci ministerstva obchodu. Oddělení mělo na starost právě vydávání výše zmíněných dokumentů. Jednalo se o první vládní oddělení určené k podpoře a rozvoji sociálního podnikání.

Rozvoj sociálního podnikání má na starost i Úřad pro třetí sektor. Díky vzniku tohoto úřadu se oblast sociální ekonomiky objevuje v řešení 8 ministerstev. Sociální podnikání získalo své postavení ve vládě i v jednotlivých politických stranách. Zásahy vlády se podílejí na rozvoji legislativy, financování, či poskytování podpory. Pod tento úřad se přemístila Oddělení pro sociální podnikání. Roku 2010 se tento úřad přejmenoval na Úřad pro občanskou společnost. (Nová ekonomika, 2011; European Union, 2014b)

V roce 2013 vznikl zákon o sociálních hodnotách pro veřejné služby. Tento zákon považuje za důležité, aby při zadávání veřejných zakázek bylo dbáno na ekologické a sociální hodnoty, stejně jako je tomu u hodnot ekonomických. (European Parliament, 2016)

Dále tato zpráva Evropského parlamentu zmiňuje zákon z roku 2014, který má za cíl podporu sociálních investic. Jedná se především o snížení daní z těchto investic a další daňové úlevy pro investory, kteří chtějí využívat svůj kapitál v této oblasti.

Podpora a finanční možnosti podniku

Pro podporu sociálního podnikání existuje ve Velké Británii velké množství možností na národní, regionální i místní úrovni. Jedná se o podporu samotného sociálního podnikání, podnikatelů, podpora pro jednotlivé sektory, poradenství či vzdělávání a odborná příprava. Oblibě se začaly těšit i kurzy se zaměřením na sociální podnikání. (Nová ekonomika, 2011)

Zpráva EU (2014) o stavu sociálního podnikání ve Velké Británii uvádí jako důležitý moment společnosti *Big Society Capital*. Ta má za úkol podporovat a rozvíjet investice do sociální oblasti. Jedná se o nezávislou organizaci, která je unikátní, první svého druhu. Spolupracuje s investory, správci fondů, charitativními organizacemi a sociálními podniky, s cílem usnadnit využívání sociálních investic. Získává nový kapitál pro organizace se sociálním posláním prostřednictvím investic od správců fondů a sociálních bank.

Po finanční stránce jsou podniky schopny získat nejrůznější finanční zdroje jako obyčejní podnikatelé. Existuje zde řada poskytovatelů podpory ať už ze zdrojů EU nebo zdrojů vládních. Sociálním podnikům ve Velké Británii by měla být poskytnuta podpora v každé fázi jejich podnikání. Více jsou však podpory poskytnuty začínajícím podnikům. Je to z především z důvodu, že pro tyto podniky je vyšší dostupnost finančních prostředků, samotná převaha malých nových organizací a také finanční soběstačnost již fungujících podniků. Jsou zřízeny i iniciativy, které mají za cíl zvýšit investice do sociálního podnikání. Důležitým zdrojem financování sociálních podniků jsou i nadace. (Nová ekonomie, 2011; European Union, 2014b)

Zpráva o stavu sociálních podniků z roku 2015 zdůrazňuje především schopnost podniků stát se podniky úspěšnými, a to z hlediska získání příjmů vlastní činností. Z této publikace vyplývá, že zdroje příjmů mají různý charakter a samotné podniky se neorientují pouze na jeden typ zákazníků. Jedná se o obchodování s veřejným sektorem, soukromým, ostatními subjekty sociální ekonomiky či získávají granty a dotace.

Publikace Studie infrastruktury sociální ekonomiky ve Velké Británii zmiňuje jednu ze zajímavých možností financování, a to investiční filantropii. Jedná se o metodu, která je založená na věnování charitativních darů spolu s poskytnutím poradenství. V roce 2014 byla zavedena daňová úleva pro oblast sociálních investic, jež by měla vést k větší podpoře sociálních podniků a měla by pomoci podnikům získat nové finanční zdroje.

I zde se však podniky potýkají s problémy spojenými s financováním. Jak uvádí zpráva Social Enterprise UK z roku 2017 je problém především získat správný typ financí ve správný čas. Oproti tomu vyzdvihuje působnosti podniků na lokální úrovni a vytváření pracovních míst pro místní obyvatele. Zpráva stejné instituce z roku 2015 sestavila různé body, ve kterých je možné provést změny. Jedná se především o lepší přístup k podpoře, rozvoj partnerství, budování důvěry či vytváření programů a iniciativ pro sociální podniky.

4.2. Itálie

Itálie patří ke státům jižní Evropy, který se může také pyšnit úspěšností sociálního podnikání. Jako základní rysy subjektů sociální ekonomiky jsou zde považovány účel, podstata a majetek. (Dohnalová, 2006) Patří k zemím, kde historie sociálního podnikání sahá daleko. Zpráva autorů Borzagy a Defournyho (2001) pro společnost EMES dokonce uvádí, že Itálie byla první zemí v Evropě, kde došlo k použití termínu sociálního podnikání.

Vývoj sociálního podnikání

V Itálii se sociální podnikání začalo objevovat na přelomu 70 a 80. let jako inovativní soukromé iniciativy dobrovolnických skupin. Reagovaly tak na potřeby pomoci integrace v zaměstnání či poskytovaly osobní služby v kontextu rychlého stárnutí obyvatelstva. Dobrovolnictví se v té době těšilo velké oblibě. Jednalo se o spontánní, bezúplatnou a neorganizovanou činnost. K dobrovolné činnosti se vázal i vznik zákona o dobrovolné činnosti. V 90. letech začaly vznikat sociální podniky. Jednalo se především o družstva, která neměla tradiční podobu. Kombinovala různé zapojení zainteresovaných stran v podobě členství, jako jsou placení pracovníci, dobrovolníci a další členové. Odpovědnost za poskytování sociálních služeb byla v té době přenesena na regionální a místní úroveň. (Borzaga & Defourny, 2001; European Union, 2014c)

Článek Roberta Lughiniho z roku 2016 uvádí, že bylo v Itálii okolo 56 650 činných sociálních podniků a podniků hlásících se k sociálnímu prospěchu. Za rok tak došlo dle autora o nárůst více než 4 %. Nejvíce podniků se dle zprávy Evropské unie hlásí k sociálním družstvům, jež zde mají největší historii, a jejich vznik byl podpořen Zákonem o sociálních družstev. Hlavními oblastmi činnosti jsou kultura, sport, volný čas, sociální pomoc, civilní obrana či sociální soudržnost a zdravotnictví.

Další vývoj sociálního podnikání byl spojen se vznikem právního rámce uvedeném v následující kapitole.

Legislativa

Legislativa stejně jako u ostatních států zahrnuje oblasti právních forem a principů sociálního podnikání. Oproti Velké Británii zde však najdeme rozdíly. Dle autorů Borzagy a Defournyho (2001) se jedná především o to, že italská legislativa klade důraz na konkrétní model řízení a požadavek zapojení různých zúčastněných subjektů.

Sociální ekonomika byla upravena Zákonem o sociálních družstvech, jež vymezoval dva možné typy družstev. Typ A se soustřeďuje na sociální, zdravotní a vzdělávací služby. Družstvo typu B se stará o začleňování osob se zdravotním postižením. Tento zákon již prošel novelizací v roce 2001. Právě tento původní zákon z roku 1991 byl pro Itálii důležitý. Zdůrazňoval prospěch družstev, jehož příjemcem jsou znevýhodněné osoby. (Dohnalová, 2006)

Další zákon zmíněný ve zprávě Evropské komise (2016) o stavu SE v Itálii je Zákon o společensky prospěšných neziskových organizacích z roku 1997. Ten zavádí pojmy společenské užitečnosti a neziskovosti. Předmětem zákona jsou i daňové úlevy.

V roce 2000 byl zaveden Zákon o sdružování na podporu sociální činnosti platný především pro právnické osoby sociálního podnikání. Jak uvádí zpráva Evropského parlamentu (2016), v tomto roce byl přijat také zákon upravující pravidla sledování a vyhodnocování kvality sociálních služeb na místní úrovni. Regiony mají povinnost analyzovat, plánovat a řídit sociální služby. Obcím je nařízeno zpracovávat program sociálních potřeb území. Došlo i k formulaci možných zdrojů financování, které mohou zahrnovat dědictví, dary, veřejné zakázky či samofinancování.

Nejdůležitějším zákonem, který uvádí Haverová (2013), je Zákon o sociálním podnikání přijatý v roce 2005. Jsou zde uvedeny možné právní formy podniků, stanovena podmínky pro jejich vymezení. Jedná se o znaky, které musí veškeré společnosti splňovat, aby se staly sociálním podnikem. Těmi to podmínkami jsou: formální zřízení, soukromý charakter právnické osoby, nerozdělování zisku, demokratičnosti v řízení a přítomnost dobrovolné práce. Kromě těchto kritérií musejí sociální podniky dodržovat i další zásady jako například transparentnost či otevřenost. I tento zákon využívá především definice společnosti EMES. (European Union, 2014c)

V této oblasti proběhly i další změny v uplynulých letech, které jmenuje zpráva Evropské komise (2016). V roce 2015 byl přijat zákon, který zavádí status prospěšných společností. Kvalifikuje podniky, které jsou ziskové, ale sledují jeden nebo více obecných zájmů a je

tak podpořena iniciativa v oblasti sociálního podnikání. Nejnovějším zákon z roku 2016 se zabývá reformou třetího sektoru a sociálními podniky. Zavádí novou formu sociálního podnikání. V této zprávě je dále uvedeno, že i v dalších letech by mělo docházet k dalším krokům ve směru uznání možnosti sdružení a nadací.

Podpora a finanční možnosti podniku

Pravomoci oblasti sociální politiky byly v roce 2001 kompetenčním zákonem přemístěny z ústředních orgánů na regionální. Regiony rozhodují o typu služeb, které budou podporovat, o jejich zajištění a také o využívání prostředků z evropských fondů. (Černá, M. et al., 2007) Na regionální a místní úrovni tak existují také různé podpůrné programy.

V posledních letech se dle zprávy Evropské unie o stavu sociální ekonomiky v Itálii (2014) vyvinuly i inovativní nástroje, které zahrnují dopadové investice, dluhopisy sociálního dopadu či rizikového kapitálu. Jedná se o poskytnutí prostředků na podporu běžných aktivit jako například poskytnutí zboží či služeb nebo investice do sociálních podniků.

Zajímavými institucemi, které zmiňuje Haverová (2013), jsou etické banky. Hlavním účelem těchto bank je poskytovat finanční prostředky formou půjček s nízkým úrokem na různé projekty. Tyto prostředky jsou určeny pro organizace usilující o veřejný prospěch. Snaží se vytvářet pevnější vztahy mezi dárce a bankou. Základní podmínkou těchto bank je také transparentnost všech operací. Vedle této unikátní banky vznikla v Itálii v roce 2009 i první banka s cílem financovat sociální podniky a neziskový sektor.

Autorka také uvádí, že sociální podniky využívají také nadace a samozřejmě zdroje z evropských fondů. Navíc zde vzniká myšlenka problematiky sociálního podnikání „napříč“ Evropou. Jedná se o vytváření společných podniků, Evropských družstevních společností nebo tzv. Evropské nadace. Upozorňuje tedy na fakt, že je důležité, aby se sociální podnikáním zabývaly jednotlivé státy i na úrovni vlád a parlamentů.

Dle zprávy Evropské komise (2016) podniky nejvíce používají samofinancování poskytované buď členy, nebo přebytky z podnikání, které představují rezervy nedistribované členům. Je zajímavé, že nedostatek financování podniky v Itálii neuvádějí jako překážku. Dle této zprávy nemají podniky problémy s přístupem k dalším zdrojům, které jsou uvedeny výše.

Vedle těchto možností zde existují samozřejmě i různé podpůrné organizace, které se věnují poradenství a šíření informovanosti o sociálním podnikání.

4.3. Polsko

Polsko je stejně jako Česká republika stát, který prošel významnými změnami při transformaci své ekonomiky. I přes nepříliš dlouhou tradici vývoje sociální ekonomiky a podnikání se řadí ke státům, které jsou v publikacích často uváděni jako dobré příklady z praxe.

Vývoj sociálního podnikání

Vývoj sociálního podnikání v Polsku je spojen především se vstupem Polska do Evropské unie. Jak uvádí Trčka a kolektiv (2014) prostřednictvím čerpání prostředků z projektu EQUAL⁴ byly uskutečněny konkrétní opatření k vytvoření sociální ekonomiky. Jednalo se o informování veřejnosti a veřejných činitelů o sociální ekonomice, možnosti poradenství a finanční podpory pro vznikající instituce sociální ekonomiky a také lobování ve vládě pro sociální ekonomiku. Autorka Kubin (2008) zdůrazňuje především schopnost subjektů sociální ekonomiky přizpůsobit se měnícím se místním potřebám.

Přesný počet sociálních podniků není znám. Jedná se pouze o odhady na základě centrálního statistického úřadu. Mohlo by se jednat o 5200 podniků, které by mohly být označovány za podniky sociální. (Trčka et al, 2014) Kusa (2012) uvádí, že v Polsku nebyl proveden žádný výzkum v oblasti sociálního podnikání na národní úrovni. Data jsou známa za jednotlivé oblasti, vybrané aspekty či v případových studiích a programech pro podporu sociálního podnikání.

Legislativa

V oblasti legislativy došlo v Polsku k úpravě starých zákonů prostřednictvím reformy, konkrétně v Zákoně o sociálních službách a Zákoně o podpoře zaměstnanosti a institucí pracovního trhu. (Trčka et al, 2014)

Sociální ekonomiku upravuje i Zákon o sociálních dávkách a dobrovolnictví, který stanovuje Radu pro obecně prospěšné práce, Stálý poradní výbor pro instituce třetího sektoru

⁴ EQUAL – jedna ze čtyř iniciativ Společenství, které byly v programovacím období 2000 – 2006 spolufinancované ze Strukturálních fondů. Jedná se o jeden z nástrojů na dosažení cílů Evropské strategie zaměstnanosti

na Ministerstvu práce a sociálních věcí, tedy i sociálního podnikání. Jedná se o klub sociálního začlenění. Tento klub může mít podobu podpůrných kroužků nebo zájmových skupin a měl by zapojit členy do místních rozvojových projektů. Dalším typem organizace může být centrum sociální integrace. Tyto centra by měly nabízet programy pracovní integrace zahrnující psychologické podpory a odborné vzdělání pro lidi jako jsou bezdomovci, drogově závislí, bývalí vězni či mentálně a tělesně postižení. (European Union, 2014d)

Chlupová (2013) dále zmiňuje Zákon o sociálním družstevnictví, který definuje polská sociální družstva. Určuje cíl družstev a přesně vymezuje, pro které lidi jsou podniky tvořené. Jedná se o jedinou právně definovanou formu sociálního podnikání. Tento zákon prošel roku 2009 novelizací, která sebou přinesla i vzestup počtu těchto družstev.

V roce 2014 byl připravován zákon o sociálních podnicích. Tento zákon by stanovilo definici sociálního podniku. V návrhu zákona se uvádí, že sociální podniky mohou být založeny pouze za účelem provozování činnosti vedoucí k pracovní integraci nezaměstnaných nebo postižených osob. Tedy za účelem poskytování specifických služeb, jako například sociální péče o seniory nebo tělesně a duševně postižené osoby, péče o děti, předškolní výchovy nebo služeb sociálního bydlení. Tento zákon by tedy zavedl status sociálního podniku a organizace se mohou registrovat jako sociální podniky bez ohledu na typ jejich organizace. V roce 2015 došlo k předání návrhu zákona a následně k vyslovení jeho připomínek. Zákonem se zabýval Mimořádný podvýbor a byly vypracovány pozměňovací návrhy, v září roku 2015, byla práce na návrhu zákona pozastavena. Bližší informace jsem nezískala. (European Union, 2014c; Ekonomiaspoleczna, 2018a)

Podpora a finanční možnosti podniku

Možnosti podpory jsou v Polsku velice široké a nejsou záležitostí pouze národní. O tuto problematiku se zajímají i nižší územní celky.

Zpráva EU o stavu sociálního podnikání v Polsku uvádí, že jsou zde zřízena centra podpory sociální ekonomiky. Ty se zaměřují především na poradenství na místní a regionální úrovni. Byly spolufinancované prostřednictvím Evropské unie. Dále centra sociálního hospodářství, která se nacházejí v každém makroregionu Polska. Činnost těchto center koordinuje Národní centrum pro sociální ekonomiku. Pro rozvoj podnikání byly také vyzvány všechny regiony, aby zpracovaly víceletý akční plán právě na podporu sociální ekonomiky.

Existuje také podpora, která se váže pouze na sociální družstva. Jedná se o dotace na zaměstnance z polského fondu práce, nemusí také platit sociální zabezpečení za své zaměstnance po dobu prvních dvou let. Dalšími výhodami mohou být různé bezplatné poradenské služby. (European Union, 2014d)

Zpráva dále zdůrazňuje význam organizací, které mají za úkol reprezentovat své členy, podporovat sociální podnikání a své členy. Jedná se o Národní asociace zaměstnavatelů odborného vzdělávání a dalších sociálních podniků či například Národní asociace sociálních družstev.

Upozorňuje však i na problém související s neexistencí odborných bank v Polsku. Jsou k dispozici fondy EU, z veřejných zdrojů se jedná o Fond občanských iniciativ, polský fond práce, Malopolský fond pro sociální ekonomiku a dva komerční úvěrové fondy. Jedná se především o poskytování půjček a úvěrů. Existují zde i malé iniciativy místního charakteru v podobě mikro půjček. Financování sociálních podniků je jedním z témat, které je často probíráno především z důvodu své nedostatečnosti. Podniky mají jen omezené možnosti získání finanční podpory. Z průzkumů plyne, že podnikatelé jsou nuceni využívat své zdroje, úspory rodiny či pomoc u nebankovních poskytovatelů. Podpora je také poskytována převážně na založení podniku a dále už ne.

Hlavní zdroje financí pro polské sociální podniky pochází dle Brandelleera (2013) z veřejných fondů, darů, daní či členských příspěvků. Veřejné fondy tvoří až 43 % všech zdrojů financí poskytnutých podnikům.

V roce 2008 byl zřízen tým pro systémová řešení v oblasti sociální ekonomiky. Tento tým má mezioborový a meziresortní charakter. Úkolem tohoto týmu je příprava návrhu rozvoje sociální ekonomiky, návrhy finančního řešení pro tuto oblast či předkládání stanovisek k návrhům vládních dokumentů, strategií a národních programů. (Ekonomiaspoleczna, 2018b)

Stejná polská webová stránka zmiňuje také vznik projektu nazvaného Integrovaný systém podpory sociálního hospodářství. Cílem tohoto projektu je zvýšit úroveň rozvoje a zlepšit stav sociální ekonomiky tím, že dojde k vytvoření institucionalizovaných mechanismů podpory pro subjekty sociální ekonomiky.

Zpráva Evropského parlamentu (2016) uvádí problém spojený s financováním, a to chybějící synergii mezi nástroji. Uvádí, že úřady práce jsou si územně blízko, ale fungování podpor není u všech stejné. Jako problém zmiňuje i bariéry jazykové, které znemožňují

dostat se na mezinárodní trhy. Další problém zmíněný v publikaci *Social economy in Poland* (2013) je spojen s krátkodobým poskytováním národních financí, a to pouze na jeden rok.

5. CÍL A METODIKA PRÁCE

5.1. Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je zhodnocení stavu sociálního podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji. Pomocí výsledků dotazníkového šetření odpovím na výzkumné otázky mé práce, které korespondují s tímto cílem.

Otázka č. 1: Které ze skupin sociálně vyloučených osob jsou sociálními podniky v obou krajích nejvíce zaměstnávány?

Otázka č. 2: Představuje neexistence zákona o sociálním podnikání v ČR pro sociální podniky největší problém pro vznik i samotné fungování těchto podniků?

Otázka č. 3: Poskytují dotace a podpory poskytované státem dostatek financí sociálním podnikům nebo převládá čerpání zdrojů z EU?

Dotazníkové šetření bylo určeno pro vedoucí pracovníky sociálních podniků a jeho zaměření bylo široké, aby mohlo vystihnout situaci podniků v daných krajích. Stavem sociálního podnikání byla v tomto případě míněna situace podniků v obou krajích. Jednalo se o informace o podnicích zahrnující základní informace jako počet zaměstnanců, dlouholetost, ale byly zde i informace z oblasti finančních možností či problémů a kladů samotného sociálního podnikání. Jeho vzor je součástí jako příloha diplomové práce.

5.2. Metodika práce

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá konceptem sociálního podnikání, seznámením se s jeho vývojem v České republice a vybraných zahraničních státech. Jako příklady států s dobrými zkušenostmi se sociálním podnikáním jsem zvolila Velkou Británii, která je považována za kolébkou tohoto podnikání. Dále pak Itálii a Polsko jako zástupce jednoho z našich sousedů. Najdeme zde také podmínky pro sociální podnikání. Jako podmínky pro sociální podnikání byly vybrány oblasti legislativy upravující sociální podnikání a jeho možné podpory formou získání financí či různých podpůrných institucí a organizací. Veškeré informace jsou získány studiem české i zahraniční odborné literatury zabývající se tímto tématem či zpráv zahraničních institucí jako je OECD či Evropská komise. Také jsem využívala internetových stránek zřízených pro propagaci a zvýšení informovanosti o sociálním podnikání.

Praktická část se věnuje stavu sociálního podnikání v ČR. Také zde nalezneme základní informace o Jihočeském a Plzeňském kraji. Dále pak v této části došlo ke zhodnocení

dotazníkové šetření a porovnání výsledků v obou krajích. Na základě tohoto zhodnocení byly zodpovězeny výzkumné otázky práce. Získané informace o stavu podnikání byly využity pro navržení možných řešení dalšího rozvoje sociálního podnikání v prostředí České republiky. Tato doporučení se inspirojí stavem sociálního podnikání v zemích uvedených v teoretické části, tedy Velké Británii, Itálii a Polsku. Informace pro tuto část jsou získány z dotazníkového šetření a nabytých informací z teoretické části, kde jsou uvedeny informace ke stavu a vývoji sociálních podniků v zahraničních státech.

6. STAV SOCIÁLNÍHO PODNIKÁNÍ V ČR

Současný stav sociálního podnikání lze zjistit z adresáře sociálních podniků na webových stránkách českého sociálního podnikání. Adresář vznikl na základě telefonického šetření společností P3. Údaje se váží k roku 2015, novější data nejsou k dispozici. Důvodem je samotná aktivita podniků při registraci, je jen na nich, zda se chtějí registrovat či ne. Komunikovala jsem s ambasadorkou pro sociální podnikání pro Jihozápad Jitkou Čechovou i se zástupkyní odboru podpory sociálního podnikání Ministerstva práce a sociálních věcí Mgr. Svatavou Škantovou, avšak podle jejich informací nejsou dostupná novější data a údaje ani na této úrovni centrálních orgánů veřejné správy. Jak už jsem zmínila, vše závisí na iniciativě podniku.

V České republice je tedy v adresáři zapsáno celkem 213 podniků, které se do adresáře zaregistrovaly. Adresář také umožňuje usnadnění hledání daného podniku dle místa výkonu, oblasti podnikání či cílené skupiny, kterou podniky zaměstnávají. Pokud rozdělíme Českou republiku na kraje, rozložení sociálních podniků bude vycházet z tabulky 3. V této tabulce jsou zaznamenány i právní formy podniků.

Většina sociálních podniků v adresáři se hlásí k prospěšnosti v oblasti rovných příležitostí, rozvoji místního společenství a poradenství v sociální oblasti a sociální pomoci. Také většina podniků zaměstnává osoby se zdravotním postižením.

Je zajímavé, že během psaní práce (tři čtvrtě roku) došlo k úbytku počtu sociálních podniků v Jihočeském kraji. Z původního počtu 11 podniků, jich zůstalo v adresáři 9. A došlo také k jednomu úbytku z Plzeňského kraje. Konečný počet podniků v obou krajích byl tedy 16.

Tabulka 3: Počet a právní formy sociálních podniků v jednotlivých krajích ČR

Kraj ČR	Počet SP	Právní forma						
		O. P. S.	S. R. O.	Družstvo	OSVČ	Církevní právnická organizace	O. S.	Jiná
Hlavní město Praha	53	14	22	1	2		12	2
Středočeský kraj	19	4	8		1	1	5	
Jihočeský kraj	9	3	3			1		2
Plzeňský kraj	7	3	3				1	
Karlovarský kraj	5	2	1	1	1			
Ústecký kraj	16	3	7	2			3	1
Liberecký kraj	3		1	1		1		
Královehradecký kraj	11	5	2		3		1	
Pardubický kraj	7	3	2				1	1
Vysočina kraj	12	4	8					
Jihomoravský kraj	21	1	14	3	1			
Olomoucký kraj	16	1	9	3			1	2
Zlínský kraj	15	2	6	1	2	2		2
Moravskoslezský kraj	19	7	6	3	2	1		

Zdroj: Adresář sociálních podniků 2018, vlastní zpracování

Z tabulky 3 je patrné, že rozložení podniků v rámci republiky není rovnoměrné. Nejvíce sociálních podniků působí v hlavním městě Praze, konkrétně 53. Vysoký počet podniků také vykazuje kraj Středočeský a kraje na Moravě. Jedná se především o Moravskoslezský kraj, Jihomoravský, Olomoucký či kraj Zlínský. Je zde patrný značný odstup od počtu

podniků v hlavním městě. Naopak nejnižší koncentrace je v krajích Karlovarském a Libereckém. Nejvyšší koncentraci v Praze můžeme přisuzovat vhodným podmínkám pro poskytování služeb či zboží a také se může jednat o lepší přístup k informacím, poradenské činnosti či samotným finančním prostředkům.

Pokud se zaměříme na právní formy podniků, z tabulky 3 je zřejmé, že nejčastější právní formou podniků jsou společnosti s ručením omezeným. Celkem se jedná o 92 podniků z celkového počtu 213. Druhou nejčastěji se objevující právní formou, se zastoupením 52 podniků, je obecně prospěšná společnost. Obě dvě právní formy jsou nejvíce zastoupeny v hlavním městě Praze. To můžeme přisoudit nejvyššímu počtu podniků v tomto kraji. Ostatní právní formy jsou zastoupeny méně a je znát početní odstup od dvou nejčastěji zastoupených právních forem. V hlavním městě Praha najdeme také velké zastoupení občanských sdružení, celkem 12 takových podniků. Právní forma s označením jiná zahrnuje právní formy, které se vyskytují zřídka. Jedná se například o akciové společnosti, zapsané ústavy či sdružení.

Finanční prostředky, které mohou podniky v současném programovacím období čerpat, lze získat z operačního programu (dále OP) Zaměstnanost, Praha – pól růstu ČR, Integrovaný operační program (IROP), Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. Také lze získat podporu ze sociálního programu Sociální zemědělství. Činnosti, na které lze finanční prostředky získat jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 4: Aktivita podporované z jednotlivých operačních programů

Název OP	Konkrétní činnosti/aktivity podpory
OP Zaměstnanost	Vznik nových podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání – integrační sociální podnik, nebo environmentální sociální podnik. Aktivitami se rozumí například vytvoření a zachování pracovních míst, marketing sociálního podniku či sledování environmentálního dopadu.
OP Praha – pól růstu ČR	Vznik a rozvoj sociálních podniků, posilování sociální soudržnosti na úrovni místních komunit prostřednictvím podpory kulturně komunitních center a projektů aktivizujících místní komunity.
IROP	Vznik nového sociálního podniku, a to založením nového podnikatelského subjektu a rozšířením stávajícího podniku, který v době podání žádosti není sociálním podnikem. Dále rozšíření podniku v rámci stávajícího podnikatelského subjektu, který je v době podání žádosti sociálním podnikem a splňuje principy sociálního podnikání
OP Podnikání a inovace	Podnikatelé mohou žádat ve všech výzvách, žádná však není konkrétně na tyto podniky. Získat zdroje lze na rozvoj výzkumu a vývoje, podporu malých a středních firem, efektivnější nakládání s energií a rozvoj informačních a komunikačních technologií.
Sociální zemědělství	Poskytnutí investičních a provozních úvěrů s možností snížení jistiny úvěru. Úvěry jsou určeny na podporu zemědělských prvovýrobců, kteří zaměstnávají nebo budou zaměstnávat osoby se zdravotním postižením na svých farmách.

Zdroj: české sociální podnikání 2018, vlastní zpracování

Kromě těchto programů, lze čerpat finanční prostředky i ze státního rozpočtu ve výzvách vyhlášených jednotlivými ministerstvy České republiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje dotace pro rok 2018 v oblasti poskytování sociálních služeb na dvě dotační řízení. Dotace slouží kraji/hlavnímu městu Praze k financování běžných výdajů, které souvisejí s poskytováním sociálních služeb v souladu se zpracovaným střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb kraje a akčním plánem, tj. bude podporováno poskytování sociálních služeb, které jsou součástí sítě sociálních služeb uvedené ve střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb kraje. (MPSV, 2018)

Dále pak pro rok 2018 v oblasti poskytování sociálních služeb s nadregionální a celostátní působností. Dotaci lze poskytnout pouze poskytovateli sociální služby, který má oprávnění k poskytování sociálních služeb na úhradu nákladů na poskytování základních druhů a forem sociálních služeb v rozsahu stanoveném základními činnostmi při poskytování sociálních služeb pro příslušný druh sociální služby. (MPSV, 2018)

Možnost čerpat finanční prostředky lze i z výzev Ministerstva pro místní rozvoj. Zde se jedná o podporu nestátních neziskových organizací. Dále se může jednat o finanční podporu pro jednotlivé osoby ohrožené sociálním vyloučením. Jedná se například o podporu etnických menšin, integraci cizinců či prevence kriminality a drogové závislosti.

Jihočeský kraj

Jihočeský kraj nepatří ke krajům s vysokým výskytem sociálních podniků. V tomto kraji se dle adresáře nachází pouze 9 sociálních podniků. Konkrétně se jedná o tyto podniky: (České sociální podnikání, 2018b)

– ***Jihočeské centrum rovných příležitostí z. ú.***

Hlavním předmětem činnosti je zajišťování sociálních a odborných služeb pro širokou veřejnost. Instituce poskytuje poradenství při zaměstnávání osob se zdravotním postižením či založením některých neziskových organizací a přeměně občanské společnosti na spolek. Dále organizuje vzdělávací akce pro seniory, osoby se zdravotním postižením a zabývá se také půjčováním kompenzačních pomůcek. (jczps.webnode, 2014)

– ***Nazaret, středisko DM CČSH***

Nazaret provozuje denní centrum a sociálně terapeutickou dílnu a dvě chráněné dílny, a to keramickou a textilní. Hlavním cílem společnosti je zabránit sociálnímu vyloučení osob s postižením, prostřednictvím například kontaktu se společenským prostředím, či právě zdokonalením pracovních návyků v místních dílnách. (nazaret, n. d.)

– ***Jihočeské centrum pro zdravotně postižené a seniory o.p.s.***

Centrum poskytuje sociální i doprovodné služby pro osoby se zdravotním postižením, seniory a jejich rodiny. Centrum má dalších 7 pracovišť, a to v Českých Budějovicích, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Písku, Prachaticích, Strakončích a Táboře. (jczps.webnode, 2014)

– ***POMOC Týn nad Vltavou***

Posláním spolku je vybudování duchovních a sociálních center integrace, kde budou žít, pracovat a vzdělávat se lidé se zdravotním, sociálním nebo jiným druhem znevýhodnění s lidmi zdravými, zejména pak v zemědělských provozech a na venkově. (pomocyn, n. d.)

– ***Dřevovýroba Nová Pec, s.r.o.***

Jak plyne z názvu, firma se zabývá výrobou ze dřeva. V jejich nabídce je palivové dřevo, pergoly, altány, zahradní nábytek či řezivo. Na stránkách píše, že se hlásí k principům sociální firmy, jsou zde uvedeny definice, ne však konkrétní kroky, které dělají právě oni. (drevovyroba-novapec, 2014)

– ***S. p. Madlenka, o. p. s.***

Hlavním cílem je poskytovat pracovní místa osobám se znevýhodněným na trhu práce. Činnost podniku je zaměřena na výrobu šperků, upomínkových předmětů či sezónních dekorací. Podnik má svůj e-shop, účastní se komisních prodejů a prodej uskutečňuje přímo v chráněné dílně v Písku a Strakonících. (madlenkapi-sek, 2016)

– ***Institut pro památky a kulturu, o.p.s.***

Provozuje portál PROPAMÁTKY, pořádá konference, realizuje projekt o financování kulturního dědictví, nabízí poradenství při financování projektů v oblasti obnovy památek a představuje zajímavá místa v rámci putovní výstavy. Institut je sociální podnik a zaměstnává lidi, kteří se vzhledem ke své zdravotní situaci obtížněji uplatňují na trhu práce. (instituteu, 2018)

– ***Integrační kavárna PONTES***

Kavárna si klade za cíl pomáhat lidem se zdravotním znevýhodněním začlenit se do pracovního procesu. Získat tak nové zkušenosti, sociální vazby a využít svůj potenciál v maximální možné míře.

– ***Sociální podnik Cukrárna Sedmička***

Podnik se zabývá vytvořením možností nabídnout pracovní a osobní příležitost lidem ze skupin sociálně vyloučených nebo ohrožených sociálním vyloučením při hledání jejich uplatnění a zapojování zpět do běžného života. Provozuje klasické službu kavárny, nabízí kávu, zákusky či dorty na objednávku. (cukrarna7, n. d.)

Sociální podniky jsou v rámci kraje rozmístěny různě. Nejsou soustřeďovány do krajského města Českých Budějovic, kde se dle adresáře nenachází ani jeden ze zmíněných podniků. Nejvyšší koncentrace podniků je v městě Písek a Prachatice, kde se nachází hned dva podniky. Zbývající podniky pak jmenovitě v Borovanech, Strakonících, Týně nad Vltavou a Nové peci a Putimi.

V Jihočeském kraji jsou pro současný rok vyhlášeny tři programy, které se vztahují k sociálnímu podnikání a činnosti sociálních podniků. Mezi tyto programy se řadí: (Kraj Jihočeský, 2018a)

Podpora sociálního začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením na území Jihočeského kraje. Cílem dotačního programu je spolufinancování konkrétních projektů, programů a dalších aktivit na podporu služeb pro občany ohrožené sociálním vyloučením, a to především v rizikových lokalitách Jihočeského kraje, které vedou k sociálnímu začleňování jednotlivců případně rodin bez ohledu na etnickou příslušnost nebo jiné charakteristiky.

Podpora služeb nedefinovaných v zákoně č. 108/ 2006 Sb., o sociálních službách. Podporovány budou projekty, které se zaměřují na naplňování individuálních potřeb osob, podporují zapojení těchto osob do místní komunity, vč. podpory procesu jejich sociálního začleňování, který zajišťuje, že osoby dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají v zapojení do běžného způsobu života a eliminují sociální vyloučení. Preferovány budou také projekty, které podporují sociální soudržnost místních společenství (obcí a mikroregionů). Cílem programu je také podpora dobrovolnické činnosti.

Podpora rozvoje sociálních služeb. Cílem dotačního programu je podpora rozvoje vybraných druhů sociálních služeb poskytovaných dle zákona č. 108/ 2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, na území Jihočeského kraje, v souladu s prioritami Akčního plánu Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje pro rok 2018.

Akční plán střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje pro rok 2018 obsahuje tedy rámec pro rozvoj sociálních služeb v tomto roce. V tomto dokumentu jsou stanoveny jednotlivé pracovní skupiny pro různé aktivity. Jako příklad můžu jmenovat pracovní skupinu pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením či pro děti a mládež. Pracovní skupina je také stanovena pro odborné poradenství. (Kraj Jihočeský, 2018b)

Plzeňský kraj

Stejně jako kraj Jihočeský, se i Plzeňský kraj řadí v počtu sociálních podniků ke krajům s nízkým zastoupením. V kraji se nachází 7 sociálních podniků, konkrétně se jedná o: (České sociální podnikání, 2018c)

– ***SECONDHELP***

Cíle firmy je prostřednictvím zpracování a prodeje kvalitního oblečení z druhé ruky vytvořit a dlouhodobě udržet pracovní místa pro osoby se zdravotním znevýhodněním. V Plzni má hned několik poboček, rozšířil se však i do Klatov, Nýrska, Rožnova pod Radhoštěm, Sušice a Valašského Meziříčí. (secondhelp, n. d.)

– ***Café Restaurant Kačaba, o.p.s.***

Jedná se provoz běžné restaurace s nabídkou denního menu, večeří či pořádání různých akcí jako jsou koncerty či vernisáže. Restaurace zaměstnává osoby se zdravotním postižením. (kacaba, 2018)

– ***POPELKY s.r.o.***

Firma nabízí pravidelné úklidové práce, půjčování čistících strojů na koberce a okna, prodej ekodrogerie a ekokosmetiky a prodej látkových plen. Zaměstnávají lidi se zdravotním postižením, matky pečující o zdravotně postižené dítě či matky na mateřské dovolené. (popelky s.r.o., n. d.)

– ***MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s.***

Podnik poskytuje prodej zboží a služeb. Snaží se připravit lidi se zdravotním znevýhodněním pro vstup na otevřený trh práce. Firma v průběhu let zřídila další firmu Secondhand, rozjela projekt zdravá svačina a stará se i o restauraci Kačaba. (moznosti tu jsou, n. d.)

– ***VK Radouš s.r.o.***

Společnost se zabývá výrobou přírodního nepasterovaného kulturně kvašeného jablečného nápoje cideru, prodejem piv z pivovaru Radouš a prodejem moštů z Moštárny Šťáhlavy.

– **EXODUS, sdružení občanů**

Sdružení nabízí klientům celou řadu činností, provozuje chráněné dílny, vlastní krámk s výrobky, poskytuje sociálně terapeutickou dílnu, sociálně rehabilitační pobyty či centrum denních služeb. Provozuje také kulturní zájmovou činnost a pronajímá prostory. (exodus, 2015)

– **Přeslička s.r.o.**

Zpracovává účetnictví a personální agendy pro firmy, zabývá se zpracováním šperkového kamene, výrobou bižuterie, autodoplňků, kancelářských potřeb a reklamních předmětů. Poskytuje též masérské služby. (preslicka, 2010)

Koncentrace podniků v rámci kraje se soustřeďuje spíše do krajského města oproti předchozímu kraji. Čtyři podniky mají sídlo přímo v Plzni a další tři v blízkém okolí. Jedná se o Nýřany, Šťáhlavy a Třemošnou.

V Plzeňském kraji je každý rok vyhlašován Program podpory sociálních služeb. Žádat lze o neinvestiční finanční dotaci na základní činnosti sociálních služeb – sociální služby zařazené do základní sítě sociálních služeb. Dále pak na investiční finanční dotaci, která může být použita na pořízení nebo technické zhodnocení dlouhodobého hmotného majetku v souvislosti s poskytováním základních činností sociálních služeb zařazených do základní sítě sociálních služeb. (Dotace Plzeňský kraj, 2018)

Kraj má také zpracovaný Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Plzeňském kraji na období 2015 – 2018. Tento dokument obsahuje základní demografické a sociologické charakteristiky kraje. Dále jsou zde uvedeny individuální projekty Plzeňského kraje a priority jednotlivých obcí, které většinou zahrnují služby sociální péče, prevence a poradenství. (Plzeňský kraj, 2018)

7. HODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

Z celkového počtu 16 dotazovaných podniků se dotazníkového šetření zúčastnilo 10 podniků. Šest z těchto podniků z kraje Jihočeského a 4 z kraje Plzeňského. Šetření probíhalo od prosince 2017 do března roku 2018. Pro výzkum jsem si stanovila dvě kritéria, tak aby byla zajištěna reprezentativnost souboru. První podmínkou bylo geografické rozmístění podniků v kraji, aby nedošlo k výsledkům například pouze města Plzeň. Druhou podmínkou byla právní forma jednotlivých podniků. Z adresáře sociálních podniků jsem zjistila, jaké právní formy se v krajích vyskytují a do šetření zahrnula každou z nich.

Samotný dotazník obsahoval 16 otázek. Firmy byly kontaktovány prostřednictvím emailové adresy s přímým odkazem na webovou stránku obsahující dotazník. Podniky byly touto cestou osloveny dvakrát a bylo takto získáno 6 dotazníků. Některé podniky vůbec nereagovaly a setkala jsem se i s odezvou, že dotazník nefunguje či, že podnik je společnost s ručením omezeným, a proto nejsou sociálním podnikem. Poté jsem se soustředila na konkrétní podniky, tak aby byly dodrženy stanovené podmínky pro reprezentativnost a oslovila zbývající 4 podniky. Dotazníkové šetření probíhalo anonymně, některé podniky, jak již bylo zmíněno, musely být osloveny přímo, ale pro zachování této podmínky nebudou konkrétně jmenovány.

7.1. Výsledky šetření v každém kraji samostatně

Jak již bylo uvedeno, dotazníkového šetření se zúčastnilo 10 podniků, a to 4 podniky z kraje Plzeňského a 6 z kraje Jihočeského. Dotazník byl vypracován pomocí internetové stránky survio a byl přístupný online. Jeho přesná podoba je součástí práce jako příloha.

Výsledky dotazníkového šetření jsou rozděleny do tří tematických bloků v souladu se zaměřením a významem daných otázek v dotazníku. Jedná se o tematický blok zaměřený na obecné informace, zaměstnance a spolupráci a finance a podporu.

Obecné informace

Tato oblast zahrnuje otázky zaměřené na lokalitu, kde podniky působí, tedy kraj a okres, ve kterém se podniky nacházejí. Dále pak otázky zaměřené na právní formu podniků, délku působení podniku na trhu a také členství v TESSEA.

V Plzeňském kraji se podniky nacházejí v blízkosti krajského města. Čtyři podniky mají sídlo přímo v Plzni a zbylé 3 v blízkosti, a to Plzeň město a Plzeň Sever. V šetření jsou zastoupeny 2 podniky se sídlem v Plzni a dva v jejím blízkosti.

V tomto kraji jsou zastoupeny tři firmy s právní formou společnosti s ručením omezeným, tři obecně prospěšné společnosti a jedna společnost řadící se k občanskému sdružení. V šetření jsou zastoupeny dvě společnosti s ručením omezeným, jedna obecně prospěšná společnost a jedna společnost s označením v šetření jako jiná, nepatřící pod obě zmiňované skupiny ani družstvo nabízené jako možnosti odpovědi v dotazníku.

Z hodnocení délky existence na trhu, jsou zde zastoupeny dva podniky působící na trhu více jak 10 let. Skupiny 1 až 5 let a 5 až 10 let mají každá jednoho zástupce.

Dva podniky v Plzeňském kraji jsou členy tematické sítě TESSEA, jeden není členem, ale tuto společnost zná. Tematická síť pro sociální ekonomiku může v tomto směru nabídnout mnoho výhod pro sociální podniky. Jak již bylo uvedeno v teoretické části, prosazuje zájmy sociálních podniků, zastřešuje je a poskytuje poradenskou činnost. Zájmy a potřeby podniků zastupuje i navenek vůči státu. Členy mohou být i osoby, které se o toto téma zajímají. Důležitou aktivitou pro sociální podniky je i pořádání konferencí, kde se setkávají jak podniky, tak i ostatní aktéři, dochází tak k získání nových kontaktů a partnerů.

V Jihočeském kraji je rozložení podniků více rozprostřeno po celém kraji. Tři podniky se nacházejí v okrese Písek, tři v okrese Prachatice, dva v okrese České Budějovice a jeden v okrese Strakonice. Pro šetření jsem získala odpovědi z okresu Strakonice, dva z okresu Písek, dva z okresu České Budějovice a jeden z okresu Prachatice.

Zastoupení právních forem podniků je v tomto kraji podobné jako v kraji Plzeňském. Nachází se zde tři podniky s označením společnost s ručením omezeným, tři obecně prospěšné společnosti, jedna církevní právnická osoba a dvě formy jiné, pod které se řadí spolek a zapsaný ústav. Šetření se zúčastnily dvě obecně prospěšné společnosti, jedna společnost s ručením omezeným, jedna církevní právnická osoba a oba podniky s označením jiné právní formy.

V Jihočeském kraji byly po jednom zastoupeny podniky ze skupiny 1 až 5 let a 5 až 10 let. Zbývající čtyři respondenti se nacházejí na trhu déle jak deset let.

Čtyři podniky v jsou členy Tematické sítě TESSEA. Jeden podnik tuto síť nezná vůbec. A jeden podnik tuto síť zná, ale není jejím členem.

Z celkové počtu deseti zúčastněných subjektů existuje celkem šest podniků na trhu více než 10 let. Z uvedených informací je patrné, že v krajích spíše nedochází ke vzniku nových sociálních podniků. Toto tvrzení však nelze brát za zcela objektivní. Nemůžeme posoudit, kolik přesně podniků se v krajích nachází a jak dlouho na trhu jsou. V adresáři sociálních podniků se nacházejí pouze uvedené podniky, i přes to v krajích existují i jiné podniky hlásící se k podnikům sociálním.

Po shrnutí zastoupení podniků dle polohy a právní formy, je patrné, že jsou splněny obě podmínky stanovené pro dotazníkové šetření. Těmi, jak už bylo uvedeno, bylo zastoupení všech právních forem podniků a jejich poloha v rámci krajů, tak aby byly zastoupeny všechny lokality.

Pracovníci a spolupráce

Tento blok je zaměřen spíše na provoz a chod společnosti. Jsou zde zastoupeny otázky o počtu zaměstnanců podniků, jejich složení. Dále pak výhody podnikání pro oblast či region, kde podnik působí, spolupráce s ostatními sociálními podniky.

V Plzeňském kraji byl počet zaměstnanců zúčastněných sociálních podniků velmi nevyrovnaný. Zastoupení zde měl podnik zaměstnávající pouze jednoho zaměstnance a na straně druhé podnik s počtem 170 zaměstnanců. Ve zbývajících dvou případech šlo o 18 a 23 zaměstnanců. Pokud bychom chtěli spočítat průměrný počet zaměstnanců, dostali bychom se na číslo 53. Je zřejmé, že dochází k nadhodnocení podnikem s nejvyšším počtem zaměstnanců.

Zajímavé je také porovnání odpovědí podniků s nejvyšším počtem zaměstnanců a podnikem zaměstnávajícím pouze jednoho pracovníka. Oba dva podniky uvádějí, že zaměstnávají osoby se zdravotním postižením a osoby dlouhodobě nezaměstnané. Stejně tak oba uvádějí, že podíl dotací na obratu podniku činí 0 – 25 %. V čem najdeme nesoulad, je otázka seřazení problémů, se kterými se sociální podniky potýkají. Podnik s jedním zaměstnancem řadí na první místo otázku financí, na místo druhé pak neinformovanost představitelů krajů, třetí místo zaujímá potřeba legislativy a poslední místo pak poradenská činnost. Podnik s nejvyšším počtem zaměstnanců má prohozené první a poslední místo. Na první místo řadí poradenskou činnost a na poslední informovanost veřejnosti a představitelů samosprávy. Důvodem by mohla dle mého názoru být délka působení podniku. Podnik s jedním zaměstnancem se nachází na trhu v rozmezí 1 až 5 let, zatímco druhý podnik více jak 10 let. Myslím tedy, že podnik, který je déle na trhu, je již zaběhlý,

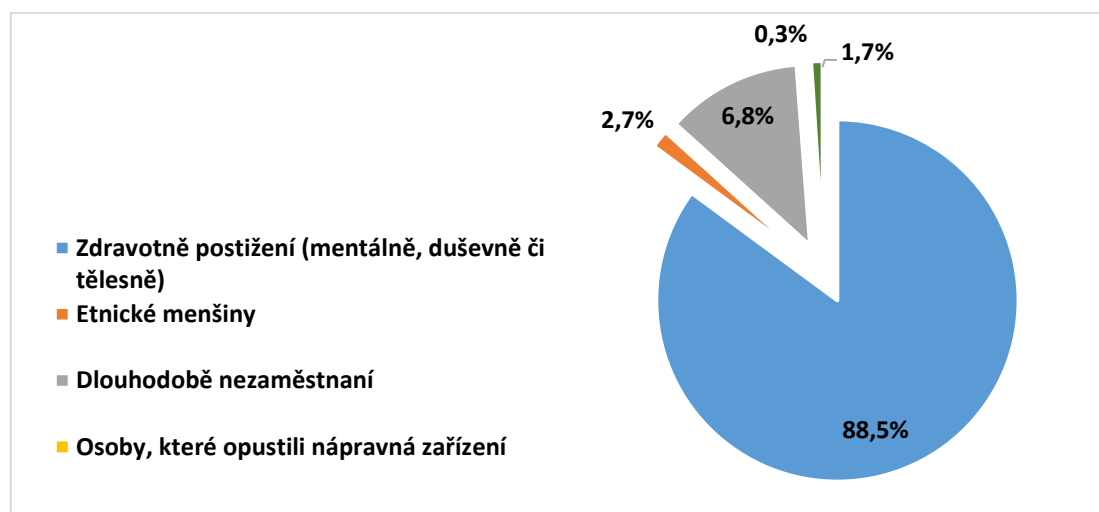
má své klienty, vykazuje příjmy a zná i své možnosti v oblasti získání finančních prostředků. Ocenil by tedy spíše poradenskou činnost. Nebo právě možnosti získání informací od příslušných osob, může vést právě i k informacím o možnostech financování. Oba podniky spolupracují s tuzemskými sociálními podniky. Další odlišnosti najdeme v odpovědi na potřebu zákona o sociálním podnikání. Podnik s nejvyšším počtem zaměstnanců odpověděl jednoznačně ne, zatímco druhý podnik spíše ano.

V Plzeňském kraji se objevily pouze dvě z nabízených 5 skupin sociálně vyloučených osob, které se často stávají zaměstnanci sociálních podniků. Jedná se o zdravotně postižené a dlouhodobě nezaměstnané. Podílem 80 % procent jsou to zmiňované zdravotně postižené osoby. Jeden podnik zaměstnává pouze osoby se zdravotním postižením. Dva podniky s podíly 80 % a 90 % a zbylý podnik zaměstnává napůl obě uvedené skupiny.

V Jihočeském kraji byl počet podniků vyrovnanější. Nachází se zde podnik se 4 zaměstnanci, dva podniky s počtem 11 zaměstnanců, jeden s 16 zaměstnanci. Nejvyšší počty zaměstnanců, které podniky v tomto kraji zaměstnávají, jsou 45 a 75 zaměstnanců. Pokud bychom i tady spočítali průměrný počet zaměstnanců, vyšlo by nám 27.

V Jihočeském kraji jsou výsledky zaměstnávání skupin osob zajímavější. V odpovědích byly zastoupeny všechny skupiny osob, které byly na výběr. Všechny čtyři uvedené skupiny však zaměstnával pouze jeden podnik. U ostatních se většinou jednalo o kombinaci zdravotně postižených a dlouhodobě nezaměstnaných. U jednoho podniku navíc zaměstnávání etnických menšin.

Graf 1: Podíl daných skupin osob na zaměstnancích sociálních podniků v Jihočeském kraji

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Jak je patrné z grafu 1 nejvyšší počet získali tedy osoby se zdravotním postižením. Důvodem je především fakt, že hned tři podniky zaměstnávají pouze tuto skupinu osob. Jak již bylo uvedeno výše, zastoupení všech skupin má na svědomí pouze jeden podnik. Zbývající podniky mají zastoupení zdravotně postiženým a dlouhodobě nezaměstnaných v různém poměru a jeden z nich navíc etnické menšiny. Osoby, které opustili nápravné zařízení a mladiství, mají tedy nejmenší zastoupení a v podnicích se téměř nevyskytují.

U dalších otázek patřících do tohoto bloku byly v obou krajích téměř totožné odpovědi. Jejich hodnocení je tedy shrnuto za oba dva kraje dohromady.

V otázce ohledně výhody, kterou podniky poskytují pro oblast či region, kde se nacházejí, bylo ve všech odpovědích hlavním argumentem zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kterým se na trhu práce nedostává dostatečné množství pracovních míst. V odpovědích se také objevila důležitost rozvíjení a získání sebepoznání a sebedůvěry u těchto osob. To zvyšuje jejich šanci na případné další zaměstnání či osvojení si pracovních návyků. Upozorněno bylo také v odpovědích na nutnost přizpůsobovat pracovní podmínky a vytvářet tak osobitý přístup k těmto osobám.

Pouze v jednom případě nebyla ani sebemenší zmínka o zaměstnávání této skupiny osob. Odpověď zněla: velké město – různorodost zákazníků i klientů. Dle mého názoru se spíše jedná o pochopení otázky z jiného úhlu, a to zřejmě jaké výhody nabízí oblast pro daný sociální podnik.

U další otázky, která souvisela se souhlasem s tvrzením, zda sociální podnikání pomáhá řešit nezaměstnanost zdravotně postižených osob v ČR, byly odpovědi také téměř ve všech případech stejné. Většina respondentů odpověděla ano. Pouze v jednom případě se objevila odpověď spíše ano, a to u jednoho podniku z Plzeňského kraje.

Je tedy zřejmé, že sociální podniky zaměstnávají a podporují především zdravotně postižené osoby. To samo vyplývá i z podílů této skupiny na zaměstnancích těchto podniků. Všeobecně lze však říci, že o podporu zaměstnávání těchto osob se snaží stát i v provozu klasických podniků a společností prostřednictvím nařízeného podílu zaměstnávání těchto osob na zaměstnancích firmy. Na tuto skupinu osob jsou také největší příspěvky, lze tedy předpokládat, že to je silný motivační prvek pro zaměstnávání právě této skupiny osob.

V obou krajích také dochází ke spolupráci především s ostatními tuzemskými podniky. Jeden podnik z každého kraje uvedl, že spolupracuje jak s tuzemskými, tak i se zahraničními podniky.

Ze získaných informací také vím, že některé podniky vznikly právě z činnosti či spolupráce s jinými sociálními podniky či podnikateli. Dochází tak k přenosu dobrých zkušeností mezi podniky navzájem. Podnikatelé, kteří již prošli vznikem a vývoje sociálního podniku, tak mohou co nejpřestěji vystihnout, co tento proces obnáší. Také mohou, poskytnou rady, čeho se vyvarovat či naopak jaké kroky je důležité provést.

Finance a podpora

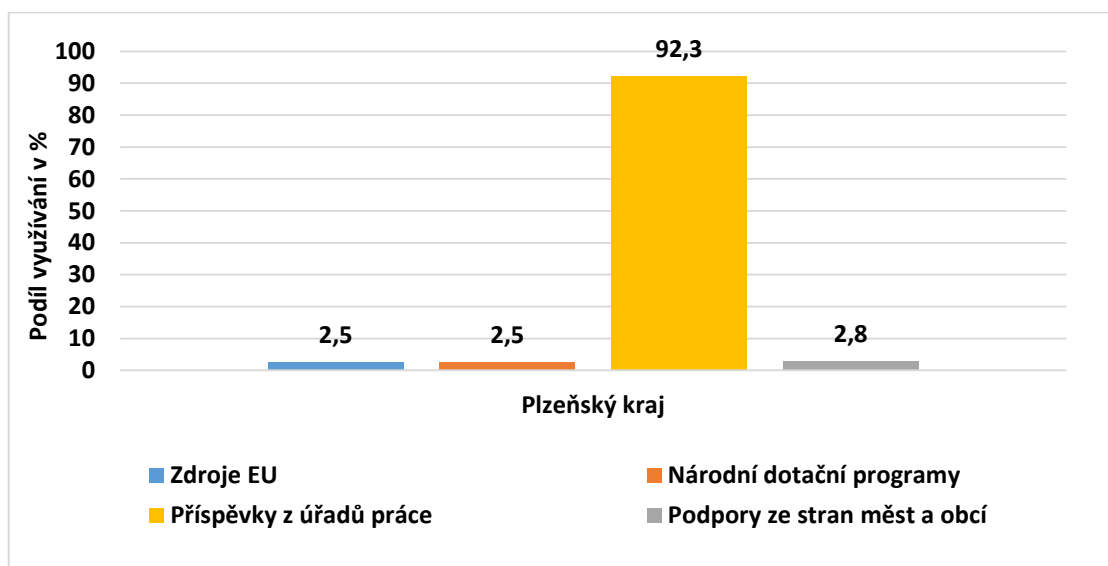
Tento tematický blok se věnuje otázkám na přibližný podíl dotací z veřejných rozpočtu na obratu firem, dále pak přibližné podíly jednotlivých druhů využívaných pomocí. Tento blok se věnuje i problémům, se kterými se sociální podniky potýkají. U první otázky bylo nutné seřadit čtyři mnou popsáné a vybrané problémy, se kterými se dle mého názoru, sociální podniky potýkají. Jednalo se o:

- chybějící legislativu
- nedostatečná poradenskou činnost v průběhu podnikání
- získávání finančních prostředků
- informovanost veřejnosti i představitelů samosprávy či státní správy o sociálním podnikání jako vhodném nástroji pro řešení místních či regionálních problémů.

Tyto čtyři druhy problémů jsem stanovila na základě zjištěných informací z dostupné literatury, šetření i studiem stavu sociálního podnikání jak v České republice, tak i zmíněných zahraničních státech. Já sama je považuji za hlavní problémy, kterým sociální podniky čelí a které jsou podniky nuceny řešit. Pro zlepšení situace a pro další rozvoj sociálního podnikání v ČR je důležité těmto problémům věnovat patřičnou pozornost a přede-vším snažit se o jejich eliminaci.

V Plzeňském kraji byla nejčastější odpovědí pro stanovení podílu dotací na obratu firmy vybrána možnost 0 – 25 %. Dá se tedy předpokládat, že podniky jsou v dobré finanční situaci a jsou schopny dosahovat vysokých příjmů ze své činnosti. V této kategorii se nacházely tři ze zúčastněných podniků. Jeden podnik zvolil variantu 25 % – 50 %.

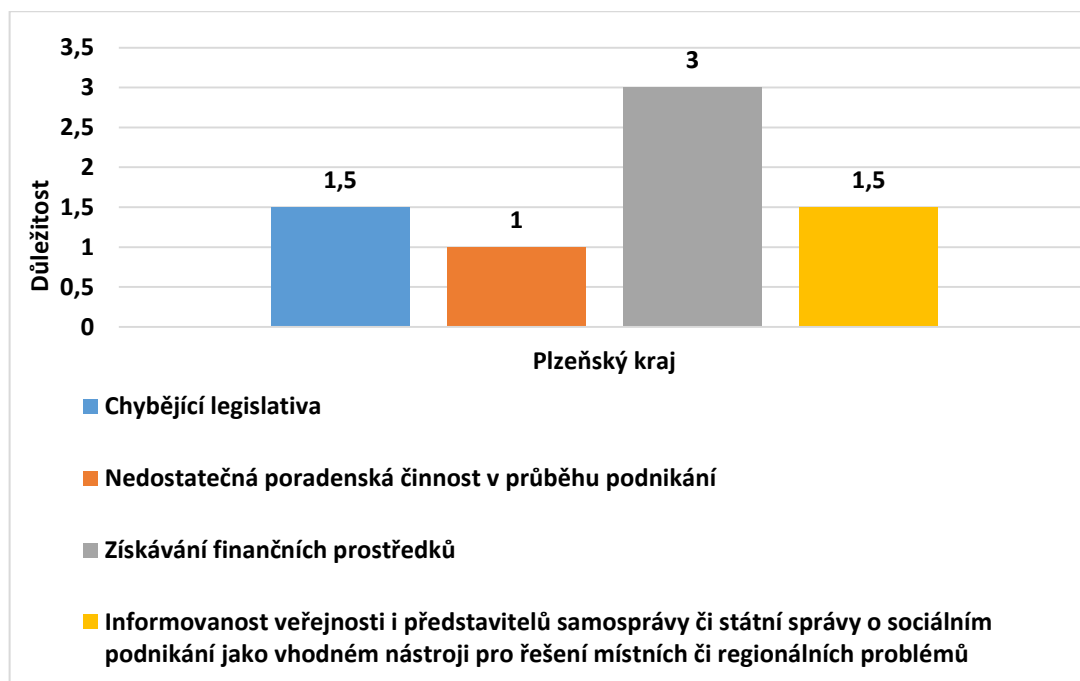
Graf 2: Seřazení jednotlivých druhů možnosti pomoci dle jejich využívání sociálními podniky v Plzeňském kraji

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Nejčastěji využívané pomoci, dle grafu 2, jsou v Plzeňském kraji příspěvky úřadů práce. Tyto příjmy tvoří přes 92 % získaných příjmů z uvedených pomoci. Ostatní tři skupiny podpor tvoří přibližně stejné procento, a to kolem 2,5 %.

Graf 3: Seřazení 4 druhů problémů sociálních podniků dle jejich důležitosti v Plzeňském kraji

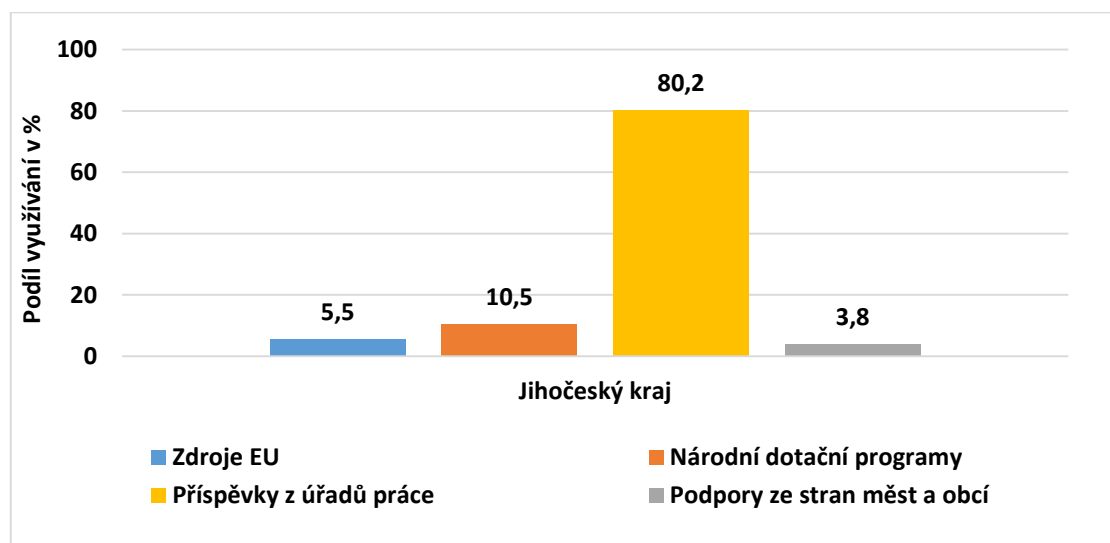
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Největší problém, z možného výběru uvedeného v úvodu tohoto bloku, byl v tomto kraji spojen se získáváním finančních prostředků. Jak znázorňuje graf 3, chybějící legislativa a informovanost veřejnosti i představitelů samosprávy či státní správy o sociálním podnikání si stojí přibližně na stejném místě. Poradenská činnost dosáhla nejnižší hodnoty důležitosti v obou případech.

Poslední otázka zařazená do tohoto bloku byla zaměřena na zákon o sociálním podnikání, zda jeho neexistence představuje hlavní problém pro fungování sociálních podniků. Jen jeden podnik odpověděl jednoznačně ne. U dvou podniků se setkáváme s odpovědí spíše ano. Ano odpověděl pouze jeden podnik.

V kraji Jihočeském jsou na tom podniky v porovnání podílu dotací na obratu firmy o stupeň hůře než v kraji Plzeňském. Podíl dotací na obratu podniků činí 25 % – 50 %. Do této kategorii se zařadily čtyři podniky. Jeden podnik uvedl jako odpověď možnost 50 % – 75 %. Je tedy zřejmé, že polovinu příjmů jsou si podniky schopny obstarat sami.

Graf 4: Seřazení jednotlivých druhů možnosti pomoci dle jejich využívání sociálními podniky v Jihočeském kraji

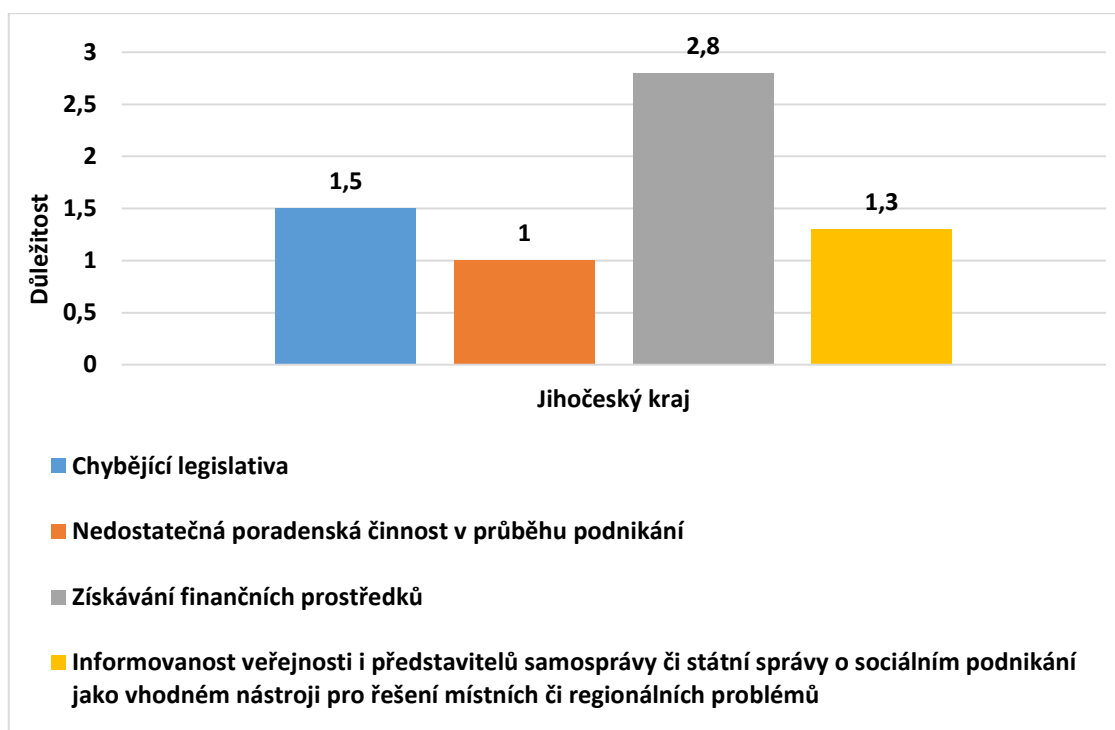
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Z grafu 4 je patrné, že v Jihočeském kraji jsou dotace a pomoci v podnicích také využívány a tvoří u pěti z deseti podniků přibližně 30 % až 50 %. Dá se tedy předpokládat, že tvoří pro podniky důležitou součást příjmů, které podniky potřebují ke svému chodu a činnosti. V Jihočeském kraji, jak je patrné také z výše uvedeného grafu, se využívají více i jiné podpory, než jen příspěvky z úřadů práce jako tomu bylo u kraje Plzeňského. Hodnoty 10 % procent dosáhly i národní dotační programy na podporu sociálního podnikání.

Vyššího podílu dosáhly i další dvě skupiny pomoci. U poskytování pomoci městům a obcím je rozdíl pouhé procento, u čerpání ze zdrojů EU se jedná o 5,5 %.

Při čerpání těchto pomoci, záleží také na informovanosti sociálních podniků o možnostech získání finančních prostředků a vyhlášených programech na podporu této oblasti. U čerpání z prostředků EU je také těžké pro sociální podnikatele zformulovat správně žádost a dosáhnout tak na podporu. Tento problém zmiňuje i autor Podkladů pro koncepci politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020 Vyskočil (2014), zmiňovaný v teoretické části.

Graf 5: Seřazení 4 druhů problémů sociálních podniků dle jejich důležitosti v Jihočeském kraji

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Z grafu 5 je zřejmé, že i v Jihočeském kraji byly tyto problémy hodnoceny přibližně stejně jako v kraji Plzeňském. Největší problém v tomto kraji představuje pro podniky také získávání finančních prostředků. Otázka problémů s financováním je dále řešena v následující podkapitole ve shrnutí výsledků i v hodnocení jedné z výzkumných otázek.

V tomto kraji byl výsledek spojený s otázkou neexistence zákona o sociálním podnikání podobný jako v kraji Plzeňském. Pět podniků odpovědělo spíše ano, pouze jeden ano jednoznačně.

Z výsledků je patrné, že vznik zákona není pro podniky zcela zásadní. Podniky měly možnost vyjádření argumentu, nebo rozvedení své odpovědi, avšak tuto možnost nevyužily. Řekla bych tedy, že se podniky potýkají s jinými problémy, které shledávají jako závaznější a důležitější než vznik zákona a vyjasnění tak pozice sociálního podnikání.

Součástí tohoto bloku jsou také dvě dobrovolné otázky, kde mohly podniky rozšířit své informace či se vyjádřit k celému dotazníku. Zde se objevily odpovědi pouze od jednoho podniku, a to z Plzeňského kraje. První odpověď se vázala k otázce o dalších problémech, se kterými se podniky setkávají. Bylo uvedeno, že by bylo důležité, aby lidé v místních lokalitách podporovali místní aktivity a podnikatele a aby tuto podporu v místních lokalitách maximálně podporoval stát.

Vlastní komentář vložil pouze jeden podnik, a to že sociální podnikání roste z hodnot a ne z potřeb. S tímto názorem mohu souhlasit, i když dle mého názoru hodnoty vznikají právě z potřeb.

7.2. Syntéza poznatků a zjištění dle provedeného šetření a zodpovězení výzkumných otázek

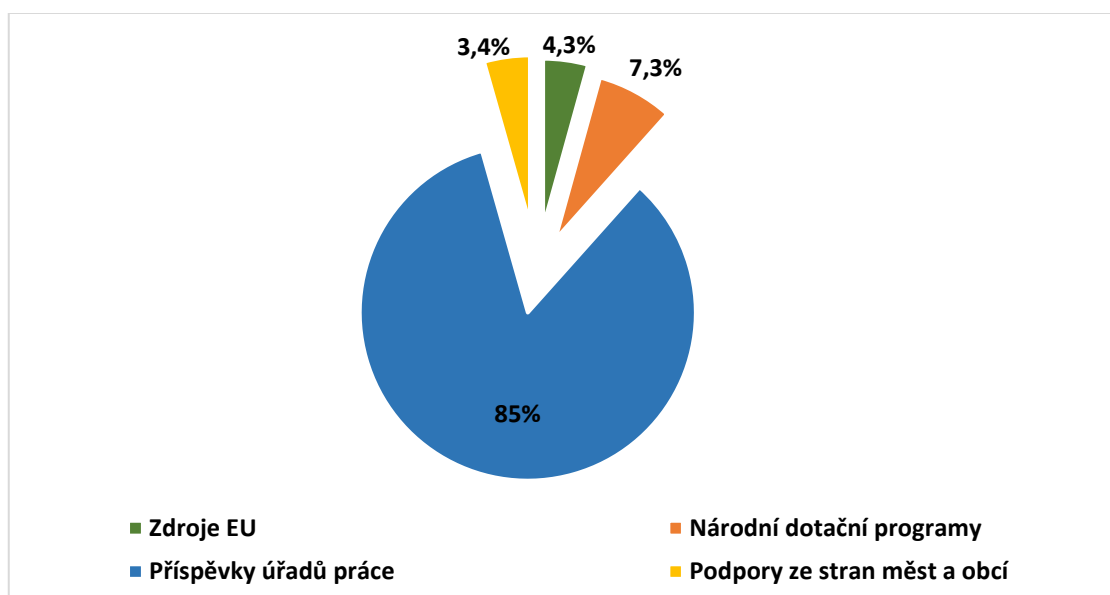
Nejprve tedy obecně ke zjištěním a poznatkům, které vyplývají z empirického šetření souhrnně za oba kraje.

Je zřejmé, že nejčastěji zastoupenou právní formou podniků v obou krajích je obecně prospěšná společnost a společnost s ručením omezeným. Zbývající právní formy podniků jsou zastoupeny pouze jednou. Podniky se shodují i v názoru ohledně výhody, kterou poskytují pro místo či oblast, ve které působí. Jednoznačně se jedná o zaměstnávání osob se zdravotním či duševním postižením. Řekla bych, že to samo o sobě vystihuje samotné poslání a často i důvod vzniku sociálních podniků. Tím často bývá právě poskytnutí pracovních míst těmto osobám, které nachází jen zřídka možnost pracovat. Je potřeba jim pracovní podmínky přizpůsobit a věnovat jim více času. Mnoho podniků také touto cestou vzniklo. Podnikatelé například znali někoho v takové situaci, a proto se rozhodli mu touto cestou pomoci.

Jak již bylo patrné z výsledků v jednotlivých krajích, celkově jsou zdrojem největších příjmů pro podniky příspěvky úřadů práce. Graf 4 ukazuje, že tato podpora tvoří 85 % získaných prostředků, které podniky obdrží. To se samozřejmě odvíjí opět od zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Podpory ze stran měst a obcí a zdroje EU dosáhly

přibližně stejné hodnoty a to 3,4 % a 4,3 %. Získání zdrojů z EU je spíše pro nově vznikající podniky, či nové výrobky a služby, proto dle mého názoru je toto číslo nižší. Jak již bylo uvedeno, šest z deseti podniků jsou na trhu více jak 10 let. Lze tedy předpokládat, že se jedná o zaběhlé podniky, které již dobře fungují a nerozšiřují své portfolio o nové služby či výrobky, které by mohly být touto cestou podpořeny. Ze stany měst a obcí se jedná, dle mého názoru, spíše o malou informovanost a ochotu poskytovat různé příspěvky.

Graf 6: Podíly využívání jednotlivých druhů pomoci v sociálních podnicích v Plzeňském a Jihočeském kraji

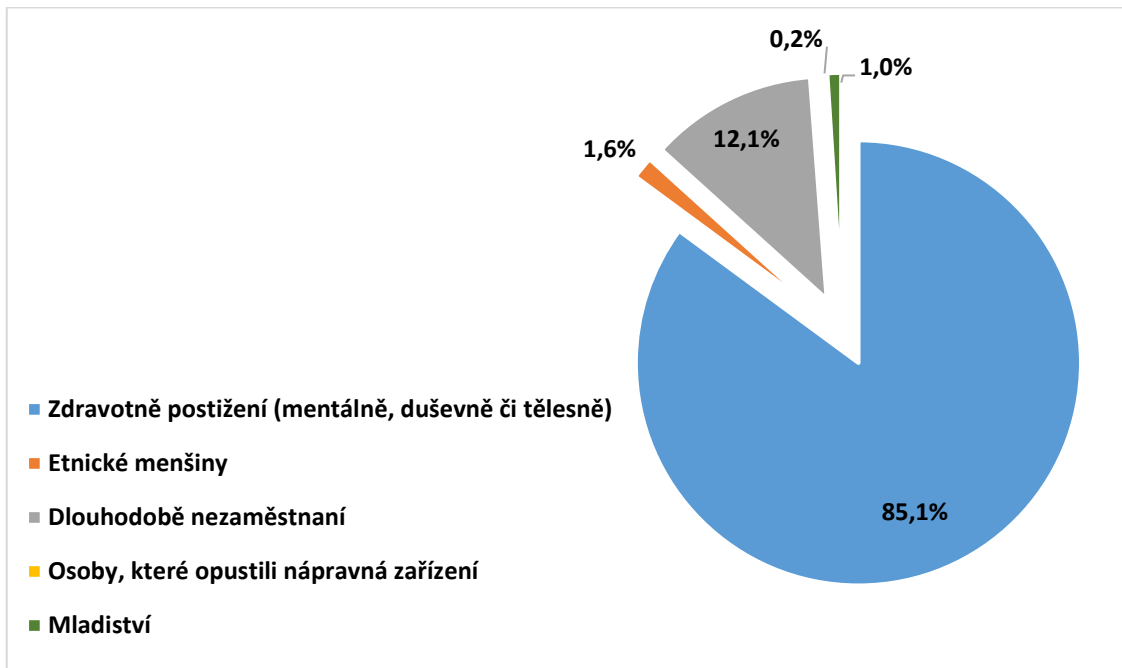

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Z grafu 5 je patrné, že z 85 % jsou v podnicích v obou krajích zaměstnávány především osoby se zdravotním postižením. Dále pak osoby dlouhodobě nezaměstnané. Jak vyplynulo z výsledků v jednotlivých krajích mladiství a osoby, které opustili nápravná zařízení, se v těchto podnicích téměř neobjevují. Zastoupeni jsou pouze v jednom podniku zúčastněném v dotazníkovém šetření.

Možností, jak zvýšit zaměstnávání i těchto skupin sociálně vyloučených osob, by byla možná finanční podpora státem. Dostali bychom se tak do stejné situace jako je to u zdravotně postižených. Na zaměstnávání i ostatní skupiny osob by tak byly poskytovány finanční prostředky.

Graf 7: Podíl daných skupin osob na zaměstnancích sociálních podniků v Plzeňském a Jihočeském kraji

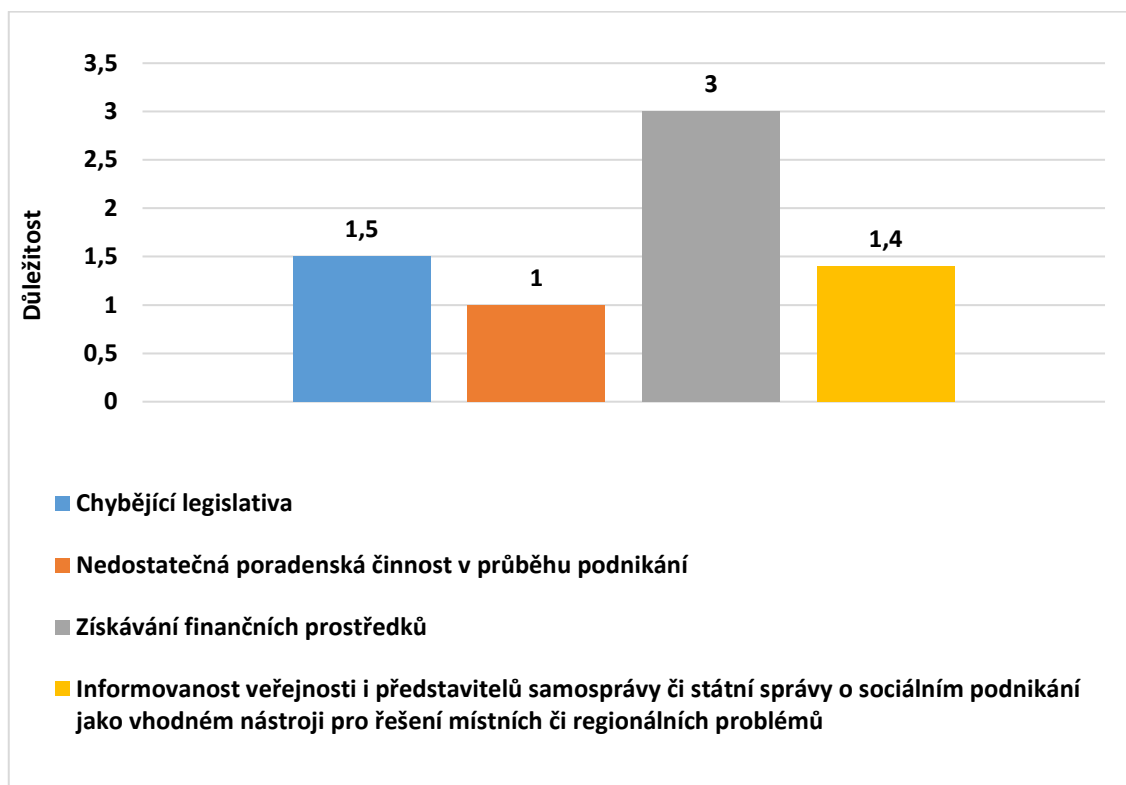

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Společný problém, na který podniky v obou krajích upozorňují, je problém se získáváním finančních prostředků, který znatelně převyšoval ostatní tři vybrané problémy. Tento problém byl zmíněn také v teoretické části práce a souvisí s ním také zodpovězení výzkumné otázky. Graf 6 sjednocuje zjištěné výsledky za oba dva kraje. Je patrné, že tento graf téměř kopíruje grafy hodnotící situaci v Plzeňském i Jihočeském kraji.

I zde se problémy spojené se vznikem zákona a nedostatečnou informovaností o sociálním podnikání staví na přibližně stejné hodnoty. Dle mého názoru, lze říci, že tyto problémy spolu i souvisejí. Pokud bude přijat zákon o sociálním podnikání, může se tím také změnit přístup aktérů v této oblasti. Napomůže to jasnému vymezení, a tedy i zlepšení informovanosti jak veřejnosti, tak jednotlivých představitelů samosprávy. Budou zdůrazněny pozitiva tohoto podnikání i dojde k vymezení jasné vize vývoje/rozvoje sociálního podnikání.

Graf 8: Seřazení 4 druhů problémů sociálních podniků v Plzeňském a Jihočeském kraji

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, vlastní zpracování

Většina, tedy 6 z 10 podniků, jsou členy TESSEA. To hodnotím jako pozitivní věc. Dle mého názoru, členství v této síti má pro sociální podniky výhody. Jak už bylo zmíněno v teoretické části, tato síť zastupuje sociální podniky navenek a podporuje jejich zájmy. Poskytuje také poradní a konzultační služby. Členství je tedy možností, jak hájit zájmy svého podniku, získávat nejnovější informace například o možnostech podpory. Výhodou jsou také zmiňované konzultace, které pomáhají v zahájení činnosti podniku, tvorbě podnikatelského plánu či z oblasti personalistiky. Mimo toto členství spolupracují podniky v obou krajích s ostatními podniky především v rámci České republiky. Tím také dochází k přenosu dobrých zkušeností mezi podniky a oni sami jsou schopni zodpovědět nejlépe otázky o určitých tématech právě díky vlastní zkušenosti.

Zodpovězení výzkumných otázek

V práci byly stanoveny tři výzkumné otázky reagující na stav sociálních podniků v obou krajích.

Otázka č. 1: Které ze skupin sociálně vyloučených osob jsou sociálními podniky v obou krajích nejvíce zaměstnávány?

Z šetření je patrné, že se jedná o osoby mentálně či fyzicky postižené. To odpovídá i odpovědím na otázku v šetření, co podniky považují za největší výhodu pro danou ekonomiku či oblast, ve které působí. Téměř všechny podniky uvedly jako výhodu právě zaměstnávání osob s postižením, které často nenajdou uplatnění na trhu práce. Většina podniků se také věnuje činnostem, které umožňují vznik a rozvíjení návyků potřebných pro běžný pracovní život. Tato skupina osob tím získává větší šanci uplatnit se i v jiných pracovních pozicích a získat větší sebedůvěru a pocit potřebnosti. Jak je zřejmé i z výsledků šetření, 4 podniky zaměstnávají pouze tuto skupinu osob se zdravotním či mentálním postižením. Výhodou zaměstnávání těchto osob pro podniky, jsou také příspěvky, jež jsou poskytovány v případě jejich zaměstnávání.

V odpovědích jsou zastoupeni také dlouhodobě nezaměstnaní, kteří se objevovali jako druhá nejčastější odpověď. Jak už bylo nastíněno v hodnocení jednotlivých otázek, bylo by možné podporovat i zaměstnávání ostatních skupin osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. I oni jsou ohroženou skupinou na trhu práce a nalezení pracovní pozice pro ně není snadné, mnohdy i nemožné. Cestou, jak podpořit zaměstnávání těchto osob, by mohly být státní podpory. Jednalo by se tak především o poskytnutí finančních prostředků na tyto skupiny osob, stejně jako je tomu u osob zdravotně postižených. Vhodné by také bylo sledovat úspěšnost těchto skupin osob například v hledání dalšího zaměstnání.

Otázka č. 2: Představuje neexistence zákona o sociálním podnikání v ČR pro sociální podniky největší problém pro vznik i samotné fungování těchto podniků?

Je zřejmé, že neexistence zákona o sociálním podnikání není dle vedoucích sociálních podniků považováno za největší problém. Průzkum jasně ukázal, že největší problém pro sociální podniky jsou finance. Jedná se o získání finančních prostředků, které se zdá být nedostačující. To ostatně koresponduje i s informacemi uvedenými v teoretické části práce. Především se opírám o autory Pěluchu, Kouřilovou a Květoně (2017). Problémem pro sociální podniky je především nedostatek možností, jak finanční zdroje získat. Jeden z respondentů k tomuto bodu uvedl, že je zapotřebí co největší podpory státu. Je tedy zapotřebí, aby stát inicioval vznik dalších možností, či programů speciálně pro sociální podniky. Zaměřit by se měl i na zvýšení zájmu bank, kde se většinou setkáme s nevlí

poskytovat speciální produkty pro tyto podniky. Problémem jsou nedostatečné informace, které banky mají. Nevědí přesně, co sociální podnikání představuje a čím je prospěšné. Cestou ke zlepšení by tedy byla osvěta zaměřená právě na zvýšení zájmu u bank a přizpůsobení jejich produktů i pro sociální podniky.

Zlepšení otázky financování s sebou přináší i věcný záměr zákona o sociálním podnikání. Vznik tohoto právního aktu umožní sjednocení podmínek poskytování finančních podpor i nastavení benefitů. Přijetím tohoto zákona by se také mohl změnit přístup bank. Dojde k jasnému vymezení, tvorbě vize zaměřené přímo na sociální podnikání pro celou Českou republiku. Banky tak budou moci na tuto vizi reagovat a pomoci k jejímu naplnění prostřednictvím usnadnění přístupu k finančním prostředkům.

V tomto ohledu lze použít i další zvýhodnění, která nepřinesou nové finanční prostředky, ale umožní snížit jejich výdej. Může se jednat například o různá daňová zvýhodnění, benefity či veřejné zakázky. K tomu je však potřeba nastavení jasných pravidel, platných pro všechny. Bude tak možné kontrolovat stanovené podmínky a také možné sankce za porušení. Doposud nejednotné vymezení dovoluje různě stanovené podmínky a definice.

Bylo by vhodné také zajistit v tomto ohledu více možností a programů, jak financovat podniky v průběhu podnikání. Zde si dovoluji tvrdit, že chybí možnosti financování a podniky jsou tak ohroženy.

Otázka č. 3: Poskytují dotace a podpory poskytované státem dostatek financí sociálním podnikům nebo převládá čerpání zdrojů z EU?

Z šetření plyne, že zdrojem pro podniky jsou především příspěvky úřadů práce a to z 85%. Čerpání zdrojů z EU se objevilo jen ve dvou případech. Tento jev bych přiřazovala stavu, kdy sociální podniky čerpají dotace z EU především v okamžiku jejich vzniku či tvorby nějaké nové služby či produktu. Ostatní položky jako národní programy, příspěvky obcí či krajů a dotace EU tvořily spíše doplňkovou část. Jak už jsem uváděla výše, problémem může být nedostatek informací o sociálním podnikání a neochota poskytování finančních prostředků. Možností by bylo zvýšit u představitelů obcí, měst a krajů povědomí o sociálním podnikání a zdůraznit výhody existence sociálních podniků v daném místě pro tyto subjekty. V úvodu praktické části, jsou uvedeny konkrétní programy vázané na sociální podnikání, které oba kraje poskytují. V Jihočeském kraji se zdá být situace lepší, na výběr je z více programů. Záleží však také na tom, jak jsou podniky schopné výzvy využívat a

o podporu se ucházet. Oba kraje mají zpracovaný Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a jsou tak určeny aktivity, které kraje považují za prioritní.

Příspěvek z úřadů práce je poskytován podnikům, kde tyto osoby se zdravotním postižením tvoří více jak 50 % všech zaměstnanců. Je poskytován formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších vzniklých nákladů. Tento příspěvek se poskytuje čtvrtletně a to zpětně. Je vázaný na žádost zaměstnavatele, ve které dokládá počet zaměstnaných osob se zdravotním postižením na celkovém počtu zaměstnanců, jmenný seznam a také doložení daného zdravotního postižení.

8. DOPORUČENÍ DALŠÍHO VÝVOJE

Doporučení týkající se zvýšení rozvoje sociálního podnikání se nevztahují pouze na tyto dva kraje. Empirické šetření posloužilo ke stanovení představy o vývoji, stavu a především problémech, se kterými se sociální podniky ve vybraných krajích potýkají a jež je potřeba řešit. Náprava a jednotlivé kroky, které by vedly ke změně situace, jsou však potřeba provést především na národní úrovni a jsou tak otázkou právních aktů, pobídek a zájmu veřejného sektoru. Z tohoto hlediska jsou poznatky a zjištění v této diplomové práci využitelné na národní úrovni při formulaci revize přístupu podpory sociálního podnikání v ČR s tím, že v případě poznatků z vlastního empirického šetření by bylo dále nezbytné tato zjištění verifikovat i v ostatních krajích ČR. Zjištění a závěry empirického šetření v Plzeňském a Jihočeském kraji mají doplňkový charakter k hodnocení této problematiky za celou ČR. Dále v textu jsou z tohoto hlediska konfrontovány i zjištění dle provedené rešeršní analýzy v teoretické části.

Doporučení jsou rozdělena do několika oblastí dle významu a zaměření těchto doporučení.

– **Oblast správy agendy sociálního podnikání, jeho vymezení a kontrola**

Možností, jak podpořit sociální podniky v České republice, existuje celá řada. Jako první bychom měli zmínit samotné vymezení sociální ekonomiky. Je tedy zapotřebí, aby připravovaný zákon o sociálním podnikání přišel v platnost. I šetření prováděné výzkumnou sítí TESSEA v roce 2015 poukazuje na fakt, že je potřeba jasné vymezení subjektů, aby nedocházelo ke zneužívání statutu sociálního podniku, neboť některé podniky nesplňují parametry sociálního podniku, a přesto se tímto titulem označují. Vznik jasného vymezení je důležitý také pro samotné porozumění a pochopení sociálního podnikání.

Ve věcném záměru zákona o sociálním podnikání je zmíněn vznik adresáře, kam by měly podniky povinnost se registrovat. To je také z mého pohledu potřebné. V této době není jasný přesný počet sociálních podniků, které se na území České republiky nachází. Podnikatelům není udělována žádná povinnost registrace. S tímto bodem souvisí také možnost kontroly činnosti jednotlivých podniků a dodržování principů, které by měly podniky dodržovat. Na dodržování principů budou pak dle věcného návrhu navazovat například možnosti získání finančních prostředků. Tento registr tak umožní celkový přehled o podnicích v České republice. Bude také snazší na základě zjištěného stavu zhodnotit situaci a nalézt možná řešení pro lepší rozvoj. Poslouží tak především pro tvorbu koncepcí a

strategií pro oblast sociálního podnikání a umožní ucelený přehled o stavu, ve kterém se sociální podniky nacházejí.

Dalším prvkem by mohl být vznik jediného orgánu, který by měl agendu sociálního podnikání na starost jako je tomu u zahraničních států. Je potřeba také jasného vedení a prosazování zájmů sociálních podniků. I v tomto případě se tomuto tématu věnuje věcný záměr. Agenda sociálního podnikání by získala správce a tím by bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí, které má podle kompetenčního zákona ve své gesci sociální oblast a oblast zaměstnanosti. V gesci ministerstva by byla kontrola, evidence a také zpracování Strategie rozvoje sociální ekonomiky. Na tuto strategii pak budou muset navazovat strategie i jednotlivých krajů. I toto opatření přinese jasné vymezení aktivit a rámec, kudy se má sociální podnikání ubírat, co tvoří hlavní prioritu.

– **Oblast financování sociálních podniků**

Jak už bylo zmíněno, změnou by také mělo projít samotné financování nebo spíše škála možností získat finanční prostředky ať už pro začátek či již bezproblémový chod podniku. Tento bod představuje také velký problém, na který sociální podniky upozorňují. V tomto bodu se mohu opřít také o autory Pěluchu, Kouřilovou a Květoně (2017). I oni z provedeného výzkumu, který proběhl v roce 2013 a 2014, poukazují na velký problém nedostatečného přístupu podniků k finančním prostředkům a malý zájem bank poskytovat těmto subjektům úvěry. I v samotném dotazníkovém šetření byl tomuto bodu přiřkládán význam a získávání finančních prostředků se objevilo jako hlavní problém. Je zapotřebí zvýšit možnost, jak získat prostředky, a zvýšit zájem bank poskytovat speciální programy pro tyto podniky. V České republice, jak je zmíněno v teoretické části, již některé takovéto programy existují, ale je potřeba je rozšířit. Banky potřebují získat informace o konceptu a fungování sociálních podniků, aby byly schopné a vůbec ochotné vytvořit speciální produkty pro tuto oblast podnikání. Opět i zde může pomoc zakotvení sociálního podnikání v legislativě České republiky.

– **Oblast podpory a povědomí o této oblasti**

Důležité je také zvýšit všeobecné povědomí o oblasti sociálního podnikání i mezi veřejností. Tento bod souvisí také s vytvořením platné legislativy a jasného vymezení, jež pomohou pochopení této oblasti. Je důležité zdůrazňovat jeho výhody, a to především v oblasti působení samotného podniku pro danou lokalitu. Zde je důležité šířit informace i do

jednotlivých obcí a krajů či možným obchodním partnerům. Mohlo by tak dojít ke zvýšení zájmu o sociální podnikání ze strany těchto aktérů a navázání spolupráce mezi podnikateli a samosprávou.

Podporu vzdělanosti považují také jako důležitou možnost pomoci sociálním podnikatelům, tak jako je tomu ve Velké Británii. Mohly by tak vzniknout různé vzdělávací kurzy pro oblast sociálního vzdělávání. Podnikatelé by tak mohly získat znalosti z oblasti managementu či obchodu. Tím by mohlo dojít k usnadnění rozhodování při vedení sociálních podniků a přinést jakýsi náhled na situace, se kterými se podnikatelé mohou setkat. Zvýšila by se tak i pravděpodobnost úspěchu takového podnikání. Takovouto činnost provádí společnost TESSEA. V budoucnu by poradenská činnost i činnost vzdělávací měla být v agendě Ministerstva práce a sociálních věcí. Tyto činnosti ministerstvo získá se vznikem platnosti zákona o sociálním podnikání.

Problémem, který bych zde také uvedla, je i čas. Vedoucí sociálních podniků jsou zahlceni prací a potýkají se s nedostatkem času. Tento problém jsem identifikovala při sběru posledních odpovědí. Z šetření P3 z roku 2015 vyplývá i další problém, který s časem souvisí, jedná se o administrativní náročnost pro vedoucí pracovníky. Ti musí činnosti spojené s administrativou většinou zvládat sami, nemají na tyto aktivity dostatek pomocné síly a jsou tak velmi zaneprázdnění.

– **Oblast zaměřená na situaci při nepřijetí zákona o sociálním podnikání**

Veškeré tyto návrhy doporučení jsou předmětem i zmiňovaného zákona o sociálním podnikání. Je třeba říci, že pokud k přijetí tohoto zákona nedojde, je nutné tyto aktivity podpořit jiným způsobem. Největší problém je se samotnou definicí a identifikací sociálních podniků. Pro získání podpor jsou stanovena různá kritéria podle poskytovatelů podpory či dotace, kterými mohou být například jednotlivá ministerstva. Nastavení těchto kritérií není jednotné. I v případě nepřijetí zákona by mělo být zájmem státu tyto pravidla sjednotit a podnítit v tomto ohledu spolupráci ministerstev. Bylo by potřeba motivovat také samotné podniky, aby se registrovaly do adresáře sociálních podniků. Podniky by tak touto registrací získaly výhodu oproti ostatním podnikům a snáze by na podpory dosáhly či získávaly například nejnovější informace o možnosti získání finančních prostředků. Výhodou by například mohla být nižší administrativní náročnost pro žadatele o dotace, kteří jsou zaregistrováni v adresáři nebo možnosti konzultací a poradenství s odborníky z řad členů a zaměstnanců TESSEA.

Stát by také mohl podporovat konání seminářů a konferencí, které pořádá TESSEA. Tím by došlo k šíření informovanosti o sociálním podnikání, setkání podnikatelů a dalších aktérů. Touto cestou by mohlo dojít ke zvýšení zájmů představitelů samosprávy o tuto oblast, získání nových kontaktů pro sociální podniky a předání zkušeností mezi podnikateli i odborníky.

V oblasti financí by stát mohl nabízet různé výhody pro sociální podnikatele. Mohlo by se jednat o daňové úlevy či různé příspěvky na zaměstnávání sociálně vyloučených osob. Rozšířila a zvýšila by se tak podpora i na ostatní skupiny sociálně vyloučených osob. Jak jsem již nastínila, jednalo by se o příspěvky na tyto skupiny osob, stejně jako je tomu u osob zdravotně postižených. Došlo by tak k nárůstu zaměstnávání například i mladistvých, etnických menšin či matek na mateřské dovolené.

9. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala sociálním podnikáním v Jihočeském a Plzeňském kraji, vývojem sociálního podnikání a jeho dalšími možnými východisky. Cílem této práce bylo zhodnotit stav sociálních podniků v Jihočeském a Plzeňském kraji, identifikovat možné problémy a bariéry rozvoje a navrhnout případná řešení těchto zjištění. Hlavní cíl práce byl naplněn prostřednictvím provedení empirického šetření, které bylo určené vedoucím pracovníkům sociálních podniků. Analýza literární rešerše posloužila jako podklad pro praktickou část, přesněji pro identifikaci bariér a problémů sociálních podniků a pro návrhy doporučení, jak tuto situaci zlepšit. Inspirací pro jednotlivá doporučení bylo především fungování sociálního podnikání ve zkoumaných zahraničních státech v komparaci se situací v České republice.

Kořeny sociální ekonomiky sahají do minulosti a jsou spojeny především s reakcí na nepříznivé situace pro lid. Vznik subjektů sociální ekonomiky je spojen například s možností řešení nezaměstnanosti či lepšího přístupu k financím. Nejedná se pouze o získávání finančních prostředků, pro tyto subjekty hraje důležitou roli také aspekt sociální a environmentální. Česká republika patří spíše ke státům s nižším počtem sociálních podniků. Rozvoj této oblasti je vázán především k novodobé historii 21. století. Velký vliv na tento rozvoj měl i vstup do EU. Pro samotný rozvoj je nutné vytvořit vhodné prostředí, vázané především na přístup státu. V tomto směru by bylo vhodné, jako je tomu u některých zahraničních států jako je Velká Británie či Itálie, vytvořit odpovídající legislativní prostředí. Tímto krokem získá sociální podnikání jasný rozměr a postavení v ekonomice dané země. Toto vymezení prozatím v České republice chybí a s ním jsou také spojené některé problémy. Jedná se především o různě nastavené podpory vyhlášené MPSV, MPO či MMR. Každé ministerstvo používá jiné vymezení pro sociální podniky a nejsou tak nastavená stejná pravidla. Je potřeba zmínit také oblast financí, kde mají podniky spíše omezený přístup ke zdrojům.

Zjištění z literární rešerše posloužila jako podklad pro praktickou část, přesněji pro identifikaci bariér a problémů sociálních podniků a pro návrhy doporučení, jak tuto situaci zlepšit. Inspirací pro jednotlivá doporučení bylo především fungování sociálního podnikání ve zkoumaných zahraničních státech v komparaci se situací v České republice.

Dílní cíle práce byly navázány na zodpovězení třech výzkumných otázek, které odrážejí situaci sociálního podnikání v obou krajích.

- První výzkumná otázka se týkala stanovení nejvíce zaměstnávané skupiny sociálně vyloučených osob prostřednictvím podniků v obou krajích. Šetření identifikovalo jako nejvíce zastoupenou skupinu sociálně vyloučených osob osoby se zdravotním postižením. Osoby se zdravotním postižením jsou zastoupeny v těchto podnicích více jak 85 % z možného výběru sociálně vyloučených skupin osob.
- Druhá výzkumná otázka byla zaměřena na neexistenci právního rámce pro sociální podnikání, a zda tento fakt představuje největší problém pro vznik a fungování sociálních podniků. Z šetření vyplynulo, že neexistence zákona o sociálním podnikání nepředstavuje pro vedoucí sociálních podniků hlavní problém. Největším problémem, který jsou nuceni řešit a se kterým se potýkají, je získávání finančních zdrojů. Tento problém znatelně převyšoval nad ostatními možnostmi, kterými byla právě neexistence právního rámce, nedostatečná poradenská činnost a malá informovanost představitelů samosprávy.
- Třetí výzkumná otázka byla zaměřena na oblast dotací. Bylo řešeno, zda podpory poskytované státem přinášejí dostatek finančních prostředků sociálním podnikům, nebo zda převládá čerpání zdrojů z EU. Dle šetření jsou nejvíce sociálními podniky využívány příspěvky úřadů práce. To samo koresponduje i s odpovědí na první výzkumnou otázku. Příspěvky úřadu práce jsou poskytovány právě na zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Stav sociálních podniků je v obou krajích podobný. Z provedeného šetření je patrné, že sociální podniky v Jihočeském i Plzeňském kraji mají různou právní formu, nejčastěji se však jedná o společnosti s ručením omezeným a veřejné prospěšné společnosti. Zaměstnávají především osoby s různým druhem postižení, ať už jde o mentální, duševní či fyzické postižení a hlavním zdrojem finančních prostředků jsou tak příspěvky úřadů práce. Ostatní skupiny sociálně vyloučených osob jsou zaměstnávány spíše výjimečně. Mezi sociálními podniky dochází také ke spolupráci, jedná se především o spolupráci tuzemských sociálních podniků. V obou krajích představuje největší problém pro sociální podniky nedostatečné finanční možnosti.

Pomocí výsledků empirického šetření a získaných zjištění z literární rešerše byl splněn hlavní cíl – identifikace možných problémů a bariér rozvoje, které vedly k návrhu možných řešeních. Jedná se především o:

- Nedostatečné možnosti získání finančních prostředků. Tento bod představuje největší problém. Podniky nemají dostatečný přístup k finančním zdrojům. Bylo by zapotřebí zvýšit nabídku programů určených pro sociální podniky.
- Nejasné vymezení a absence zákona o sociálním podnikání. Tento problém souvisí i s možností zneužívání statusu sociálního podniku. Je důležité definovat sociální podnikání a nastavit tak jasná pravidla pro jeho fungování.
- Nízké povědomí veřejnosti o této oblasti. Je důležité zdůrazňovat výhody sociálního podnikání a jeho význam. Tím také bude stoupat zájem o tuto oblast, na který se mohou vázat další podpory, jak veřejné, tak soukromé.
- Neexistence jednotného vrcholného orgánu. Na tento bod se váží i další, které mohou pomoci rozvoji. Jedná se zejména o vznik a povinnost zapsání do registru, vznik Strategie sociální ekonomiky či kontrola těchto subjektů.

Přínosem diplomové práce je zhodnocení stavu sociálního podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji. Lze si tak představit v jakém stavu se sociální podnikání v obou krajích nachází a s jakými překážkami a problémy se podniky potýkají. Praktický přínos práce spočívá především v identifikaci možných doporučení, která mohou pomoci rozvoji sociálního podnikání a usnadnit podnikům další vývoj. Tato doporučení jsou navrhována na národní úrovni. Empirické šetření v tomto případě slouží spíše jako doplňkový podklad ke stanovení možných doporučení pro Českou republiku jako celek. Pro komplexní analýzu by bylo potřeba provést hlubší šetření ve spolupráci se sociálními podniky napříč jednotlivými kraji.

Závěrem lze říci, že zájem o sociální podnikání roste. Počty subjektů sociální ekonomiky v České republice stoupají, to je patrné z šetření prováděných Tematickou sítí TESSEA. Důraz na rozvoj sociálního podnikání je propagován i prostřednictvím různých organizací a institucí jako je například EU či Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Lze tak předpokládat, že se situace i v České republice bude zlepšovat. Každá země prošla historickým vývojem, který následně ovlivnil i tuto oblast. Během vlády komunistického režimu byla bohužel znemožněna veškerá snaha o sdružování občanů. Změna nastala až v 90. letech, kdy si i oblast sociálního podnikání mohla znovu najít cestu. Nyní se stává důležitou součástí ekonomiky a je potřeba se tomuto tématu dále věnovat a podpořit jeho další rozvoj, a to především přístupem státu k této problematice.

I. Summary and keywords

This diploma thesis deals with the topic of social business in the South Bohemian and the Pilsen Region, its development and possibilities for further development. The aim of the thesis is to evaluate the state of social business in both regions and to recommend possible steps that would lead to a greater development of social business in the Czech Republic.

The theoretical part contains the history of the social economy and its subjects. Attention is also devoted to social entrepreneurship, its development and the principles that social enterprises must follow. Further, there is described the development of social entrepreneurship in the Czech Republic, legislation and support possibilities for social enterprises. In this section, there are also examples of countries where social entrepreneurship is working successfully. We can include here for example Great Britain, Italy and Poland. For each country, as the Czech Republic, the development, legislation and support possibilities for social enterprises are mentioned. The findings from this part are then used in the practical part for determining the recommendation of the further development of social entrepreneurship in the Czech Republic.

The practical part deals with the evaluation of the questionnaire survey. A questionnaire survey filled in by the managers of social enterprises in both regions. Questions in the questionnaire were very broad broadly focused. There were questions about the size of the enterprises, the about cooperation, the problems that enterprises face or the benefits of social entrepreneurship for society community. Based on the results of this survey, research questions were answered. Further, recommendations are described in this part, which could help to further development of social entrepreneurship in the Czech Republic. This is rather a nationwide recommendation, and the empirical investigation is supplementary.

The survey shows that the legal forms of social enterprises are in both regions is different. However, limited liability companies and charities are predominant. These enterprises employ mainly health-disadvantaged people and mainly draw contributions from labour offices. Enterprises also cooperate, especially with domestic enterprises. The biggest problem, that social enterprises face, is the access to financial resources and the unwillingness of banks to provide special products.

The Czech Republic ranks among the countries with a rather lower number of social economy entities. At the same time, there are efforts to increase development and awareness of this issues. An important step will be the adoption of the forthcoming law on social entrepreneurship. Social enterprise thus gains a clear definition and position in the Czech economy. This thesis also provides recommendations for situation, when the law will not be accepted.

Key words: social economy, social entrepreneurship, triple bottom line, socially excluded persons

II. Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

- Ambrož, M. a kol. (2007). *Sociální firma – výzva v podnikání 21. století*. Praha: Fokus.
- Amin, A. (2013). *The social economy: International Perspectives on Economic Solidarity*. London: Zed Books.
- Borzaga, C., & Tortia, E. (2007). *Social Economy Organisations in the Theory of the Firm, in The Social Economy: Building Inclusive Economies*, OECD Publishing, Paris.
- Brandeleer, C. (2013). *Social Economy in Poland*. Europe for Cities.
- Ciries. (2006). *Sociální ekonomika v Evropské unii*. Brusel: Evropský hospodářský a sociální výbor.
- Bridge, S., Murtagh, B., & O'neil, K. (2014). *Understanding the social economy and the third sector*. New York: Palgrave Macmillan.
- Černá, M. et al. (2007). *Sociální podniky – poznatky z Itálie*. Praha: Nový prostor o. s.
- Defourny, J. (2006). *Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities*. EMES European Research Network.
- Dohnalová, M. (2006). *Sociální ekonomika v evropském kontextu*. Brno: Nadace Universitas.
- Dohnalová, M. (2009). *Sociální ekonomika – vybrané otázky*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i..
- Dohnalová, M. (2012). *Sociální ekonomika, sociální podnikání: podnikání pro každého*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- Dohnalová, M., & Průša, P. (2011). *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- Durieux, M., & Stebbins, R. A. (2010). *Social entrepreneurship for dummies*. Indiana: Wiley Publishing.
- Evers, A., & Laville, J.L. (2004). *The third sector in Europe*. Edward Elgar Publishing.
- Francová, P., & Bednářiková, D. (2011). *Studie infrastruktury sociální ekonomiky v ČR – plná veze*. Praha: Nová ekonomika.
- Kubin, K. (2008). *The Social Economy in Poland*. Warsaw: Foundation for Social and Economic Initiatives.

Nová ekonomika. (2011). *Infrastruktura sociální ekonomiky ve Velké Británii. Zpráva pro organizaci Nová ekonomka*. Praha: Nová ekonomika.

Trčka, L. et al. (2014). *Sociální podnikání – teorie pro praxi*. Brno: Ústav sociálních inovací.

Skovajsa, M. (2010). *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál.

Vyskočil, M. (2014). *Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020*. Sociální podnikání. Brno: Masarykova Univerzita.

Elektronické zdroje:

Arpinte, D., Cace, S., Theotokatos, H. & Koumalatsou, E. (2010). *The Social Economy in the European Union* [online]. In Calitatea Vietii, 21(1 - 2). Dostupné z: <http://www.revistacalitateavietii.ro/2010/CV-1-2-2010/08.pdf>

Borzaga, C. & Defourny, J. (2001). *The Emergence of Social Enterprise* [online]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.831&rep=rep1&type=pdf>

Brančíková, L. (2008). *Social economy in the Czech Republic* [online]. Dostupné z: <http://www.ess-europe.eu/sites/default/files/publications/files/czechrepublicbe08.pdf>

České sociální podnikání. (2017a). *Principy a definice* [online]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

České sociální podnikání. (2017b). *Financování – soukromý sektor* [online]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/financovani/soukromy-sektor>

České sociální podnikání. (2018a). *Financování – stát* [online]. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/financovani/stat>

České sociální podnikání. (2018b). *Adresář sociálních podniků – Jihočeský kraj* [online]. Dostupné z: http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/index.php?option=com_contentsearch&task=search.display&pb=1&moduleid=113&searchformid=3&results=9&f2cs_113_3_3=&f2cs_113_4_3=3j&f2cs_113_5_3=

- České sociální podnikání. (2018c). *Adresář sociálních podniků - Plzeňský kraj* [online]. Dostupné z: http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/index.php?option=com_form2contentsearch&task=search.display&pb=1&moduleid=113&searchformid=3&results=7&f2cs_113_3_3=&f2cs_113_4_3=3p&f2cs_113_5_3=
- Defourny, J. (2001). From third sector to social enterprise [online]. In *The Emergence of Social Enterprise*. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.463.2201&rep=rep1&type=pdf>
- Defourny, J. & Nyssens, M. (2010). *Conceptions of Social Enterprise in Europe: A Comparative Perspective with the United States* [online]. In *Journal of Social Entrepreneurship*, 1 (1). Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/conference/defourny_en.pdf
- Dotace Plzeňský kraj. *Dotační tituly* [online]. Dostupné z: <http://dotace.plzensky-kraj.cz/verejnost/dotacnitituly>
- Ekonomiaspoleczna. (2018a). *Ekonomie Społeczna i solidarna. Ustawa o ekonomii społecznej i solidarnej* [online]. Dostupné z: <http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Projekty,ustawy,o,przedsiębiorstwie,społecznym,3861.html>
- Ekonomiaspoleczna. (2018b). *Operations. Social economy* [online]. Dostupné z: <http://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Social,economy,3418.html>
- European Commission. (2013). *Social economy and social entrepreneurship* [online]. Dostupné z: <http://www.euricse.eu/wp-content/uploads/2015/03/social-economy-guide.pdf>
- European Commission. (2016). *Social enterprises and their eco-systems: A European mapping report. Updated country report: Italy* [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=socenteco&mode=advancedSubmit&langId=en&search.x=0&search.y=0>
- European Parliament. (2016). *Social Economy* [online]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578969/IPOL_STU\(2016\)578969_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578969/IPOL_STU(2016)578969_EN.pdf)
- Francová, P. (2017). *Zákon o sociálním podnikání* [online]. In *České sociální podnikání.cz*. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/2847-zakon-o-socialnim-podnikani>

- European Union. (2014a). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: Czech Republic* [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=socentcnyrepts&mode=advancedSubmit&langI&langId=en>
- European Union. (2014b). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: United Kingdom* [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=socentcnyrepts&mode=advancedSubmit&langI&langId=en>
- European Union. (2014c). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: Italy* [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=socentcnyrepts&mode=advancedSubmit&langI&langId=en>
- European Union. (2014d). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: Poland* [online]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?advSearchKey=socentcnyrepts&mode=advancedSubmit&langI&langId=en>
- Haverová, M. (2013). *Sociální podnikání v Itálii* [online]. In České sociální podnikání.cz. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/clanky/642-socialni-podnikani-v-italii>
- Hunčová, M. (2004). *The study about Social Economy and Social Enterprise in the Czech Republic* [online]. In International Public Administration Review, 2(2). Dostupné z: <http://uprava.fu.uni-lj.si/index.php/IPAR/article/view/34/33>
- Chlupová, D. (2013). *Cesta do Polska část 1. - Sociální družstvo Patron Jelenia Gora* [online]. In České sociální podnikání. Dostupné z: <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/clanky/623-cesta-do-polska-cast-1-socialni-druzstvo-patron-jelenia-gora>
- Komora sociálních podniků. (2018). *O nás* [online]. Dostupné z: <http://www.komora-socialnich-podniku.cz/onas/>
- Kotýnková, M. (2013). *Koncept sociální ekonomiky v kontextu české společnosti* [online]. Dostupné z: http://www.ef.umb.sk/dsr_2013/pdf/Kot%C3%BDnkov%C3%A1.pdf
- Kraj Jihočeský. (2018a). *Leták – dotační programy Jčk 2018* [online]. Dostupné z: <http://www.kraj-jihocesky.cz/1154/programove-dotace-jihoceskeho-kraje.htm>

- Kraj Jihočeský. (2018b). *Akční plán Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje pro rok 2018* [online]. Dostupné z: http://www.kraj-jihocesky.cz/1225/strednedoby_plan_rozvoje_socialnich_sluzeb_jihoceskeho_kraje.htm
- Kusa, R. (2012). *Social Entrepreneurship in Poland* [online]. *Advanced Research in Scientific Areas*, 1 (1). Dostupné z: <http://www.arsa-conf.com/archive/?vid=1&aid=2&kid=60101-259>
- Mauksch, S., & Rowe, MR. (2016). *Austerity and Social Entrepreneurship in the United Kingdom: a community perspective* [online]. In: *New Perspectives on Research, Policy and Practice in Public Entrepreneurship*. Emerald, Bingley, 173 - 193.
- Monzón, J., & Chaves, R.. (2017). *Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union* [online]. Dostupné z: <http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-en-n.pdf>
- Noya, A., & Clarence, E. (2007). *The Social Economy: Building Inclusive Economie* [online]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/the-social-economy_9789264039889-en#.WnCnuNI19dg#page1
- OECD. (2017). *Boosting Social Enterprise Development* [online]. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/industry-and-services/boosting-social-enterprise-development_9789264268500-en#.Wk9-RtI19dg
- Pělucha, M., Kouřilová, J., & Květoň, V. (2017). *Barriers of Social Entrepreneurship Development – A Case Study of the Czech Republic* [online]. In *Journal of Social Entrepreneurship*, 8(2). Dostupné z: https://econpapers.repec.org/article/tafjsoce/v_3a8_3ay_3a2017_3ai_3a2_3ap_3a129-148.htm
- Pomerantz, M. (2003). *The business of social entrepreneurship in a down economy* [online]. In *Business*, 25 (2). Dostupné z: http://www.academia.edu/10041656/THE_BUSINESS_OF_SOCIAL_ENTREPRENEURSHIP_IN_A_DOWN_ECONOMY
- Plzeňský kraj. (2018). *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Plzeňském kraji na období 2015 – 2018* [online]. Dostupné z: <http://www.plzensky-kraj.cz/cs/clanek/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-v-plzenskem-kraji-na-obdobi-2015-2018-0>

Roberta Lunghini. (2016). *How many social enterprises are there in Italy?* [online]. In West info EU. Dostupné z: <https://www.west-info.eu/how-many-social-enterprises-are-there-in-italy/>

Social Enterprise UK. (2015). *Leading the world in Social Enterprise* [online]. Dostupné z: <https://www.socialenterprise.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=828443a9-2f80-4c2a-ab2b-81befed6ed05>

Social Enterprise UK. (2017). *The Future of Business: State of Social Enterprise Survey 2017* [online]. Dostupné z: <https://www.socialenterprise.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=a1051b2c-21a4-461a-896c-aca6701cc441>

TESSEA. (2017). *O nás* [online]. Dostupné z: <http://www.tessea.cz/tessea-o-nas/o-spolku-my-o-nas>

Vláda České republiky. (2017). *Legislativní rada vlády schválila věcný záměr zákona o sociálním podnikání* [online]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/tiskove-zpravy/legislativni-rada-vlady-schvalila-vecny-zamer-zakona-o-socialnim-podnikani-154234/>

Informace o sociálních podnikcích:

Cukrarna7. (n. d.). Dostupné z: <http://www.cukrarna7.cz/>

Drevovyroba. (2014). Dostupné z: <http://www.drevovyroba-novapepec.cz/>

Exodus. (2015). Dostupné z: <http://exodus.cz/>

Instituteu. (2018). Dostupné z: <http://www.instituteu.cz/>

Jczps.webnode. (2014). Dostupné z: <https://jczps.webnode.cz/jihoceske-centrum-rovnych-prilezitosti-z-u-o-nas/>

Jczps.webnode. (2014). Dostupné z: <https://jczps.webnode.cz/>

Kacaba. (2018). Dostupné z: <https://www.kacaba.cz/>

Madlenkapisek. (2016). Dostupné z: <http://www.madlenkapisek.cz/>

Moznostitujsou. (n. d.). Dostupné z: <http://moznostitujsou.cz/>

Nazaret. (n. d.). Dostupné z: <http://www.nazaret.cz/>

Pomoctyn. (n. d.). Dostupné z: <https://www.pomoctyn.cz/>

Popelky s.r.o. (n. d.). Dostupné z: <http://www.popelkysro.cz/>

Preslicka. (2010). Dostupné z: <http://www.preslicka.cz/index.html>

Secondhelp. (n. d.). Dostupné z: <http://secondhelp.cz/>

III. Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Sektory národního hospodářství.....	6
Obrázek 2: Princip trojího prospěchu	11

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Principy sociálního podniku	16
Tabulka 2: Principy integračního sociálního podniku	17
Tabulka 3: Počet a právní formy sociálních podniků v jednotlivých krajích ČR.....	37
Tabulka 4: Aktivity podporované z jednotlivých operačních programů	39

Seznam grafů:

Graf 1: Podíl daných skupin osob na zaměstnancích sociálních podniků v Jihočeském kraji	48
Graf 2: Seřazení jednotlivých druhů možnosti pomoci dle jejich využívání sociálními podniky v Plzeňském kraji.....	51
Graf 3: Seřazení 4 druhů problémů sociálních podniků dle jejich důležitosti v Plzeňském kraji.....	51
Graf 4: Seřazení jednotlivých druhů možnosti pomoci dle jejich využívání sociálními podniky v Jihočeském kraji	52
Graf 5: Seřazení 4 druhů problémů sociálních podniků dle jejich důležitosti v Jihočeském kraji	53
Graf 6: Podíly využívání jednotlivých druhů pomoci v sociálních podnicích v Plzeňském a Jihočeském kraji	55
Graf 7: Podíl daných skupin osob na zaměstnancích sociálních podniků v Plzeňském a Jihočeském kraji	56
Graf 8: Seřazení 4 druhů problémů sociálních podniků v Plzeňském a Jihočeském kraji	57

Seznam zkratk:

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
EMES	Síť vědeckých institucí pro studium vývoje sociálního podnikání v Evropě
CIRIEC	Mezinárodní centrum pro výzkum a informace o veřejné, sociální a kooperativní ekonomice
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
TESSEA	Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu

IV. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník – Stav sociálních podniků Jihočeského a Plzeňského kraje

V. Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník – Stav sociálních podniků Jihočeského a Plzeňského kraje

Stav sociálních podniků Jihočeského a Plzeňského kraje

Dobrý den,

jmenuji se Kamila Dvořáková. Jsem studentkou Ekonomické fakulty na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Provádím průzkum, který se zabývá stavem sociálního podnikání v Jihočeském a Plzeňském kraji a bude sloužit pro praktickou část mé diplomové práce. Dotazník je určen vedoucím pracovníkům sociálních podniků. Vyplnění dotazníku nezabere více jak 10 minut. V případě Vašich dotazů mě kontaktujte na této emailové adrese dvorak18@ef.jcu.cz.

Děkuji za Váš čas

1. Ve kterém kraji se Váš podnik nachází?

- Jihočeský kraj
- Plzeňský kraj

2. Ve kterém okrese podnik působí?

3. Jakou právní formou je Váš podnik?

- Společnost s ručením omezeným
- Obecně prospěšná společnost
- Družstvo
- Spolek
- Jiné (akciová společnost, veřejná obchodní společnost atd.)

4. Jak dlouho se Vaše firma nachází na trhu?

- Do 1 roka
- 1 - 5 let
- 5 - 10 let
- více jak 10 let

5. Jaký je přibližný počet zaměstnanců Vaší firmy?

6. Odhadněte prosím, jaký je % podíl uvedených skupin lidí na zaměstnancích Vaší firmy:

(Rozdělte 100 bodů – Posun bodu po křivce)

☐ Zdravotně postižení (duševně, tělesně či mentálně)	0 _____ 100
☐ Etnické menšiny	0 _____ 100
☐ Dlouhodobě nezaměstnaní	0 _____ 100
☐ Osoby, které opustili nápravná zařízení	0 _____ 100
☐ Mladiství	0 _____ 100

7. Jaký je podíl dotací na obratu Vaší firmy?

- 0 % - 25 %
- 25 % - 50 %
- 50 % - 75 %
- 75 % a více

**8. Jakými % podíly jsou uvedené pomoci využívány ve Vaší firmě?
(rozdělte 100 bodů – Posun bodu po křivce)**

☐ Zdroje EU	0 _____ 100
☐ Národní dotační programy	0 _____ 100
☐ Příspěvky úřadů práce	0 _____ 100
☐ Podpory ze stran měst a obcí	0 _____ 100

9. Můžete uvést výhody sociálního podnikání pro ekonomiku či region/oblast, ve které se podnik nachází?

10. V čem naopak vidíte největší problémy sociálního podnikání v ČR?

(Seřad'te přetáhnutím do pravého pole)

- Chybějící legislativa
- Nedostatečná poradenská činnost v průběhu podnikání
- Získávání finančních prostředků
- Informovanost veřejnosti i představitelů samosprávy či státní správy o sociálním podnikání jako vhodném nástroji pro řešení místních či regionálních problémů

11. Napadá-li Vás jiný důležitý problém, se kterým se Vaše firma setkává, prosím uveďte:

12. Znáte Tematickou síť pro sociální ekonomiku TESSEA? Jste jejím členem?

Posláním je prosazování konceptu sociální ekonomiky a sociálního podnikání v podmínkách ČR, zejména vytvořením a rozvíjením modelu infrastruktury pro jeho rozvoj, zahrnující oblasti osvěty, vzdělávání, podpory financování a výměny zkušeností na národní i mezinárodní úrovni a jeho prosazování do koncepcí, strategií a politik.

- Ano, znám a jsem členem
- Ano, znám a nejsem členem
- Ne, neznám

13. Je podle Vás důležité, aby vznikl zákon, který by vyjasnil definici a fungování sociálního podnikání?

- Spíše ano
- Ano
- Spíše ne
- Ne
- Nevím
- Vlastní komentář

14. Souhlasíte s tvrzením, že sociální podnikání pomáhá řešit nezaměstnanost zdravotně postižených osob v ČR?

- Spíše ano
- Ano
- Spíše ne
- Ne
- Nevím
- Vlastní komentář

15. Spolupracujete s jinými tuzemskými či zahraničními sociálními podniky?

- Ano, spolupracujeme s tuzemskými podniky
- Ano, spolupracujeme se zahraničními podniky
- Ano, spolupracujeme s tuzemskými i zahraničními podniky
- Ne, nespolečně pracujeme
- Vlastní komentář

16. Chcete – li zmínit ještě nějaké informace či vložit komentář k dotazníku, prosím napište:

Ještě jednou děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku!